

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

פתחיה בן יאיר וחנה. חגית בת שמואל ומרים

וילדיהם דרור הלל ואשר יש'

עודד בן שמואל ומרים. מעין בת אפרים ואורלי

וילדיהם ידידיה רננה שירה אמונה

רועי בן משה ושרה. תמר בת שמואל ומרים

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

דף פ"ט

ואמר רבא – **בשכר שאמר אברהם אבינו**, [למלך סדום] **"אם מחוט ועד שרוף"** [=רצועה של] **נעל** ואם אקח מקל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם" וכי לא רצה להנות מהגזל], לפיכך זכו בניו לשתי מצוות שיש בהן הנאה:

(א) חוט של תכלת, [שיש בו הנאה, בכך שכשהקב"ה מסתכל בכסא הכבוד, הוא נזכר במצווה זו שישראל מקיימים, שהיא שקולה כנגד כל המצוות, ונותן להם שכר].

(ב) רצועה של תפילין, [שיש בה הנאה להטיל מורא על העמים שנאמר "ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מִמֶּךָ" ותניא רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש].

רבי מאיר אומר: **מה נשתנה תכלת מכל הצבעים**, [שהזיקה אותו תורה לציצית]. **מפני שתכלת דומה לים** [שהחלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה, ומראית דמו דומה לים]. וים דומה **לרקיע**. ורקיע דומה **לאבן ספיר**, שנאמר, "ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר" [הרי שלבנת הספיר ועצם השמים שווים הם]. ואבן ספיר דומה **לכסא הכבוד**, שנאמר "כמראה אבן ספיר דמות כסא".

אמר רבי אבא – **קשה גזל הנאכל**, [כלומר מי שגזל, ואכל מה שגזל, קשה הוא לעשות תשובה], **שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים להחזירו**, שנאמר, "בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשפל וממרא הם יקחו חלקם".

אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברבי שמעון – כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהגדה, עשה אזניך כאפרכסת [משפך להכניס הדברים לראש] וכך דרש:

"לא מרבבם מכל העמים [לפי שאין אתם מרבין עצמכם מכל העמים אלא ממעטים עצמכם לפיכך] **חשק ה' בכם ויבחר בכם כי אתם המעט** [ממעטים עצמכם בענוה] **מכל העמים"**.

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל - **חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם לפני**.

נתתי גדולה לאברהם, **"ויען אברהם ויאמר הנה נא הואילתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר"**.

נתתי גדולה למשה ואהרן, **אמרו**, "ויבקר ויראיִתם את כבוד ה' בשמעו את תלִּנְתִּיכֶם על ה' ונחֲנוּ מֵה כִּי תִּלְוֵנוּ עֲלֵינוּ".

נתתי גדולה לדוד, **אמר**, **"ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם"**.

אבל עובדי כוכבים אינן כן.

נתתי גדולה לנמרוד, [מלך בדור הפלגה היה, ולכך נקרא שמו נמרוד, שהמריד כל העולם במלכותו על הקב"ה], **אמר** הבה נבנה לנו עיר [ו]יאמרו הִבֵּה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נִפּוֹץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ].

נתתי גדולה לפרעה, **"ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח"**.

נתתי גדולה לסנחריב, **אמר**, **"מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלם מידי"**.

נתתי גדולה לנבוכדנצר, **אמר**, **"אעלה על בִּמְתֵי עַב אֲדָמָה לְעֵלְיוֹן"**.

נתתי גדולה לחירם מלך צור, **אמר**, **"מושב אקים ישבתי בלב ימים"**, שבנה לו שבעה רקיעים של נחשת ועלה וישב עליהם. [בן אדם אמר לנגיד צר פה אמר ה' אקים יען גבה לבד ותאמר אל אני מושב אקים ישבתי בלב ימים ואתה אדם ולא אל ותתן לבד בלב אלהים].

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: **גדול מה שנאמר במשה ואהרן, יותר ממה שנאמר באברהם, שבאברהם נאמר "ואנכי עפר ואפר", ואילו במשה ואהרן נאמר "ונחנו מה"**.

ואמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: **אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן**, שנאמר בהם "ונחנו מה" ונאמר "נִטְּהָ צִפּוֹן עַל תְּהוֹ תִּלְהָ אֶרֶץ עַל בְּלִי מָה", [על זכות אותן שנחשבו לבלימה].

ורבי אילעא אמר: **אין העולם מתקיים, אלא**

בשביל מי שבולם את עצמו [שסוגר את פיו]

בשעת מריבה, שנאמר "תלה ארץ על בלי מה".

ורבי אבהו אמר: אין העולם מתקיים אלא **בשביל מי שמשים עצמו כמי שאינו**, [כלומר שהוא עניו], שנאמר "ומתחת [מי שנדרס תחת הכל, הוא] זלעת עולם".

-

דרש רבי יצחק: "האמנם אלקם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם".

מה **אומנותו** [= "האמנם"] של אדם בעולם הזה, **ישים עצמו כאלם** [= "אלם"]. ודווקא בדברי העולם הזה, אבל בדברי תורה "צדק תדברון". **ובלבד שלא יגיס דעתו**, שנאמר "מישרים [כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס] תשפטו בני אדם".

כיסוי בעפר עיר הנדחת

לדעת רבי זעירא או רבה בר ירמיה – עפר קרקע עיר הנדחת מותר לכסות בו דם שחיטה, כי הוא מותר בהנאה, שנאמר בעניין שריפת עיר הנדחת, "ואת כל שקלה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש", ללמד, שאין נאסר בהנאה וטעון שרפה, אלא מה שראוי להתקבץ כמו שהוא, להוציא את המחובר לקרקע, שמחוסר תלישה, שאינו נאסר בהנאה, ואינו טעון שרפה, ובכלל זה עפר הקרקע של העיר. [אבל אפר השריפה אסור בהנאה, ואין מכסים בו].

ולדעת רבא – אף באפר השרפה של עיר הנדחת, שהוא אסור בהנאה, מותר לכסות בו דם שחיטה, כי קיום המצוות אינו נחשב הנאה שיהיה אסור לקיימן בדבר האסור בהנאה, שכן קיום המצוות גזרת מלך היא, ולא להנאת המקיים ניתנו, ולפיכך, מותר לכסות באפר האסור בהנאה, שכן המכסה אינו נחשב כנהנה מהאפר.

שופר ולולב של עבודה זרה

שופר של עבודה זרה, אין יוצאים בו ידי מצוות תקיעת שופר בראש השנה. ולולב של עבודה זרה, אין יוצאים בו ידי חובת נטילת לולב בסוכות.

ואין הטעם לכך, משום שהם אסורים בהנאה, שהרי מצוות לא ניתנו להנאה, והמקיים אינו נחשב כנהנה, שיהיה אסור לעשותם בדבר שאסור בהנאה.

אלא הטעם לכך, כי מאחר שהם של עבודה זרה, דינם לשריפה, וכל העומד להשרף, נחשב כאילו כבר נשרף, ונעשה אפר. ולענין מצוות שופר ולולב, נתנה בהם תורה שיעור, שיהיה השופר בשיעור שיאחזנו בידו ויראה מכאן ומכאן, ולא רבעה מינים נתנה תורה שיעור הדס וערבה שלושה טפחים, ולולב ארבעה, ודבר שעומד לשרפה, נחשב כמי שאין בו שיעור, ולכן אין יוצאים בהם ידי חובה.

סליק פרק כסוי הדם

פרק שביעי גיד הנשה

דף פ"ט

[בראשית ל"ב כ"ה-ל"ג] "וינתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו ... ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו. על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הנה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה".

איסור גיד הנשה, מאחר שאינו מצווה התלויה בארץ, אלא חובת הגוף, הרי הוא ככל המצוות שהן חובת הגוף, ולכן **נוהג בין בארץ ובין בחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית**.

איסור גיד הנשה נוהג בבהמות קדשים

שנינו במשנתנו, שאיסור גיד הנשה נוהג בבהמות קדשים, ועל כרחק אין כוונת המשנה ללמד, שמי שהקדיש בהמה, ואחר כך אכל את גידה, עבר באיסור אכילת גיד הנשה, שכן דין זה פשוט הוא, שהרי איסור גיד הנשה היה בבהמה משעה שנוצר בה, קודם שהוקדשה הבהמה, ואין שום סיבה שיפקע ממנה בשעת הקדשה, ואם כן על כרחק משנתנו באה לחדש איסור באופן אחר, ונאמרו **בגמרא כמה ביאורים, מה באה משנתנו לחדש**. [חלק מהביאורים נדחה וחלק מהם מקויים].

א. כלומר איסור קדשים נוהג בגיד.

לדעת התנא של משנתנו, (א) יש בגידים בנותן טעם, כלומר [הגידים נחשבים כבשר שיש בו טעם, [ולא כעץ שאין בו טעם], ולפיכך, האוכל גיד של בהמת קדשים, דינו כאוכל מבשרה, שיש בכך איסור. (ב) וכמו כן, לדעת התנא של משנתנו, איסור חל על איסור.

ולפיכך, אף על פי שמשעת יצירת גיד הנשה, הוא נאסר באכילה משום איסור גיד הנשה,

לאחר מכן, כשהקדישו את הבהמה, חל על הגיד הזה איסור נוסף, של אכילת בשר קדשים, ומעתה האוכלו עובר בשני איסורים.

< **אולם דחו זאת**, ואמרו, שאין לפרש כן את משנתנו, שכן אם כוונת המשנה ללמד, שאיסור קדשים חל על איסור גיד, כך היה צריך לשנות, "איסור מוקדשים נוהג בגיד הנשה", ולא "גיד הנשה נוהג ... במוקדשים", ששמע שאיסור גיד הנשה חל על איסור קדשים.

ב. כלומר בגיד הנשה אין איסור קדשים אלא איסור גיד הנשה בלבד.

לדעת התנא של משנתנו, [אין בגידים בנותן טעם, כלומר] הגידים נחשבים כעץ שאין בו טעם, [ולא כבשר שיש בו טעם], ולכן, האוכל גיד של בהמת קדשים, אינו עובר באיסור אכילת קדשים כאוכל מבשרה.

ולפיכך, [אפילו אם בשאר מקומות איסור חל על איסור], **האוכל מגיד הנשה של בהמת קדשים, אינו עובר באיסור אכילת קדשים, אלא באיסור אכילת גיד הנשה לבדו.**

וכך הוא ביאור המשנה, "גיד הנשה נוהג ... במוקדשים", כלומר אף בגיד הנשה של מוקדשים, אין נוהג אלא איסור גיד הנשה, ואין באכילתו איסור נוסף.

< **אולם דחו זאת**, ואמרו, שאין לפרש כן את משנתנו, כי מבואר בהמשך הפרק, שלדעת התנא של המשנה, יש בגידים בנותן טעם, שכך שנינו בפרק זה, "ירך שנתבשל בה גיד הנשה, אם יש בה בנותן טעם, הרי זו אסורה".

ג. כלומר יש אופן שאיסור גיד חל יחד עם איסור קדשים, והוא בוולדות קדשים.

לדעת התנא של משנתנו, (א) [יש בגידים בנותן טעם, כלומר] הגידים נחשבים כבשר שיש בו טעם, [ולא כעץ שאין בו טעם], ולפיכך, האוכל גיד של בהמת קדשים, דינו כאוכל מבשרה, שיש בכך איסור.

ואף על פי שלדעתו (ב) אין איסור חל על איסור, מכל מקום יש אופן שבו יהיה גיד הנשה אסור מחמת שני האיסורים, הן של גיד הנשה, והן של קדשים, והוא כשחל האיסור הזה בשניהם בבת אחת.

שכן לדעת התנא של המשנה, (ג) **איסור גיד הנשה חל על הגיד מתחילת יצירתו** בעוד הוולד במעי אמו. (ד) **וכן איסור אכילת בשר קדשים חל על הוולד מתחילת יצירתו** במעי אמו.

ונמצא, שבשעת יצירת הגיד, חלים עליו שני האיסורים בבת אחת, [שאף לדברי האומרים שבדבר אחד אין איסור חל על איסור, מודים הם, שבבת אחת חלים עליו שני איסורים].

ומה ששנינו בהמשך המשנה, "ונוהג [איסור גיד הנשה] בשליל [=עובר]. רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל", אין בזה ללמד שתחילת המשנה אינה מדברת בשליל, אלא כוונת המשנה לומר, שדין זה של הרישא, שמדבר בשליל, הוא כדעת חכמים, האומרים, שאיסור גיד הנשה נוהג בשליל מתחילת יצירתו, אבל רבי יהודה חולק על כך.

< **אולם דחו זאת**, ואמרו, שאין לפרש כן את משנתנו, שכן אף לדברי האומרים שגם איסור קדשים וגם איסור גיד חלים על העובר בעודו במעי אמו, על כרחך אינם חלים באותו זמן, שכן בתחילת יצירת העובר, עדיין אין בו גידים, אלא בשר, וכשהוא עובר של קדשים, כבר נאסר משום בשר קדשים, ורק לאחר זמן נוצרים בו הגידים, שיוכל לחול על גיד הנשה, איסור גיד הנשה. [שכן שנינו, שנזיר סותר נזירותו, בין כשנטמא בכזית ממת גדול, ובין כשנטמא במת שלם, שאין בו כזית, והכוונה לעובר שעוד לא נוצרו בו גידים, שאין בכל בשרו כזית שלם].

דף צ'

ד. כלומר איסור גיד הנשה חל על איסור מוקדשים משום שהוא חמור שנוהג בבני נח.

לדעת התנא של המשנה, (א) הגידים נחשבים כבשר, שיהיה בהם איסור אכילת קדשים. (ב) וולדות קדשים, מתחילת יצירתם יש בהם איסור אכילת קדשים. (ג) ולאחר מכן, בשעה שנוצר הגיד בבהמה הוא נאסר גם משום איסור גיד הנשה. (ד) **ואף על פי שאיסור קדשים כבר חל על הגיד תחילה משעת יצירת בשר הוולד קודם שנוצרו הגידים**, ובשאר מקומות אין איסור חל על איסור, לדעת התנא של המשנה, **איסור גיד הנשה חל על איסור קדשים, כי הוא איסור חמור יותר, שהוא נוהג אף בבני נח**, שכן נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה.

< **ודחו זאת**, כי אף שמחמת הסברא הזו, שנוהג בבני נח, איסור גיד הנשה חמור משאר דברים שיש בהם איסור לא תעשה בלבד, כגון איסור אכילת בהמה טמאה, [ולכן איסור גיד הנשה חל על איסור בהמה טמאה], מכל מקום אינו חמור יותר מאיסור אכילת קדשים שיש בו כרת, ולכן איסור גיד הנשה לא יחול על איסור אכילת קדשים.

ה-ו. כלומר יש קדשים שנוהג בהם איסור גיד הנשה, אף על פי שקדושים מתחילתם.

לדעת התנא של המשנה, (א) **אין איסור חל על איסור. (ב) ויש בגידים בנותן טעם**, כלומר דינם כבשר, וכשהם קדשים, יש בהם איסור אכילת בשר קדשים.

ולפיכך, מאחר שאין איסור חל על איסור, אין

איסור גיד הנשה בבהמות קדשים, אלא כשקדם איסור גיד הנשה לאיסור קדשים שבהם. [וכשהיתה הבהמה חולין, ואחר כך הקדישה, דין פשוט הוא שקדם איסור גיד הנשה, וחל על הגיד, כפי שנתבאר בתחילת העניין, אבל יש אופן שאיסור גיד הנשה קדם, אף בבהמה שמתחילת היא קדושה].

- לדברי האומרים, שוולדות קדשים קדושים מתחילת יצירתם, בכל וולדות קדשים אין איסור גיד הנשה, כי משעה שנוצר בשר הוולד, כבר נאסר משום קדשים, ושוב אין חל עליו איסור נוסף של גיד הנשה. **ורק בבהמה שהיא קדושה מחמת בכורה, יש איסור גיד הנשה,** שאין קדושת הבכור אלא בשעת יציאתו מהרחם, ועתה, ממה נפשך יש בה בגיד איסור גיד הנשה, שכן אם האיסור הזה חל בשעת יצירת הגיד, הרי האיסור הזה קודם, ואף אם האיסור הזה חל גם הוא בשעת הלידה כקדושת הבכור, מכל מקום שני האיסורים חלים יחד.

- ולדברי האומרים, שוולדות קדשים קדושים רק משעת לדתם, בכל וולדות קדשים יש איסור גיד הנשה, שכן הוא חל משעת יצירת הגיד בעודו במעי האם.

גיד הנשה של עולה

כבר נתבאר, שבקדשים נוהג איסור אכילת גיד הנשה, [כשקדם האיסור הזה לאיסור קדשים], ולעניין קדשים הנאכלים בהיתר, כחטאת ואשם ושלמים, הכל מודים לדין הזה. [וכן שנינו, שגיד הנשה של שלמים, שהירך שלו נאכלת, חולץ הגיד, ומכבדו לאמה שבעזרה, [ואינו מצוה לשורפו משום נותר, שכשנאמרה שרפה בנותר, בדבר הראויה לאכילה נאמרה ככתוב "פיוס זבחקם יאכל וממקרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף"]].

אבל לעניין קדשים שאינם נאכלים, כעולה, משמע בסוגיתנו, שלדעת רבי חייא בר יוסף לא נוהג בהם איסור גיד הנשה, ולדעת רבי יוחנן נוהג בהם איסור גיד הנשה.

אולם ניתן להבין דבריהם באופן הבא :

דעת רב נחמן בר יצחק יש מחלוקת [בזה]	דעת רב פפא ללשון שני [אין מחלוקת אלא]	דעת רב פפא ללשון ראשון [אין מחלוקת אלא]	
אם גיד הנשה מחובר לירך מותר להעלותו למזבח [כדעת רבי יהודה].	אם גיד הנשה מחובר לירך מותר להעלותו למזבח	אין איסור להקריב גיד הנשה למזבח	לדברי רבי חייא בר יוסף לא נוהג איסור גיד הנשה
אף כשגיד הנשה מחובר לירך אסור להעלותו למזבח [כדעת חכמים].	אם פירש גיד הנשה מן הירך אסור להעלותו למזבח	האוכל גיד הנשה של עולה לוקה משום אכילת גיד הנשה	ולדברי רבי יוחנן נוהג איסור גיד הנשה

ועוד נתבאר בסוגיה דעת רב הונא ורב חסדא :

לדעת רב הונא [ששנינו בברייתא כמותו] – **גיד הנשה אינו קרב למזבח בשום אופן,** שנאמר, "ממשקה ישראל", ללמד שכל שאסור לישראל אינו קרב, **ולכן אפילו הוא מחובר לירך, חולצים אותו מהירך,** [ומשליכים אותו לאפר הצבור באמצע המזבח הנקרא תפוח, הוא המקום אליו גורפים כל האפר שעל גבי המזבח, עד שהוא מתרבה בו, ומוציאים אותו לחוץ], ומכל מקום אין חולצים אותו מהירך אלא אחר העלאתו למזבח, כדי שיעלה את הירך למזבח בעודה נאה, שנאמר, "וכי תגשון עור לזבח אין רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע הקריבהו נא לפקתה הירצה או הישא פניך אמר ה' צבאות", ללמד שאין להקריב דבר שאינו נאה. [וכן דעת חכמים בברייתא. וכן דעת רבי יוחנן כפי ביאור רב נחמן בר יצחק].

ולדעת רב חסדא – גיד הנשה קרב למזבח, שלא אסרה אותו תורה אלא לאכילת בני ישראל, שנאמר, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", אבל למזבח לא נאסר.

דברים המחברים לבשר הקרבן

[כגון עצמות וגידים קרניים וטלפים]

שני הכתובים הבאים, אמורים בעניין הקרבת הקרבנות.

כתוב אחד אומר "והקטיר הפהן את הפל הפזקה", שמשמע מזה שהכל עולה למזבח, אפילו עצמות וגידים שאינם בשר.

וכתוב שני אומר, "ויעשית עלתיה הבשר והדם על מזבח ה' אקיד", שמשמע מזה, שרק הדם והבשר עולים למזבח, ולא שאר דברים.

ונחלקו חכמים כיצד ליישב שני כתובים אלו :

לדעת רבי – הכתוב הראשון מלמד, **שעצמות וגידים שאינם בשר, קרבים למזבח כשהם מחוברים לבשר,** [ולא בא הכתוב הזה ללמד על עצמות וגידים של היתר, שקרבים עם הבשר כשהם מחוברים לו, שכן דין זה ניתן ללמוד מהקרבת ראש העולה, שהוא קרב שלם עם כל העצמות המחוברות בבשר, אבל בא הכתוב הזה ללמד, שגם גידים של איסור קרבים עם הבשר כשהם מחוברים לו, כלומר שגיד הנשה קרב עם הירך כשהוא מחובר בה].

והכתוב השני מלמד, **שעצמות וגידים שאינם [בשר, ואינם] מחוברים לבשר, אינם קרבים למזבח,** ואפילו עלו למזבח מחוברים לבשר, ופרשו מהבשר בראש המזבח, ירדו.

ולדעת חכמים – הכתוב הראשון מלמד, **שעצמות וגידים שאינם בשר, קרבים למזבח, אף על פי שאינם מחוברים לבשר,** [משום

שמתחילתם הם מחוברים בו ונחשבים כמותו],
[אבל דין זה, שעצמות וגידים המחוברים לבשר,
קרבים, יש ללמוד מהכתוב בעניין ראש העולה,
שהוא קרב שלם עם העצמות שבו. ואין לומר שבא
הכתוב הזה ללמד על גיד הנשה שקרב עם הירך, כי
נאמר בקרבנות "מִמֶּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל", ללמד, שכל
שאינו מותר לישראל, אינו קרב, ואם כן, אין להקריב
גיד הנשה, אף כשהוא מחובר לירך]. והכתוב השני
מלמד, שיש חילוק בין הבשר עצמו, לדברים
הטפלים לו, לעניין זה, שאם **פקעו מעל גבי
המזבח כשהם מתעכלים, את הבשר מחזירים
למזבח, ואת העצמות והגידים אין מחזירים
למזבח.**

< סיכום הדינים היוצאים מהמבואר עתה :

**א. עצמות וגידים של היתר המחוברים לבשר –
לדברי הכל עולים למזבח עם הבשר, שכן מצינו
בעניין ראש העולה, שיש להקריבו שלם, עם
העצמות והגידים שבו.**

**ב. עצמות וגידים של איסור [כגיד הנשה]
המחוברים לבשר – לדעת רבי, קרבים למזבח
עם הבשר, שנאמר, "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל
הַמִּזְבֵּחַ", לרבות את אלו, [ואף שנאמר
"מִמֶּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל", לאסור לגבוה כל מה שאסור
לישראל, יש יוצאים מן הכלל, שכן מצינו שהדם
נזרק, והחלב קרב, אף שאסורים לישראל, והוא הדין
לגיד הנשה המחובר בבשר]. **ולדעת חכמים, אינם
קרבים, שנאמר "מִמֶּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל", ללמד שכל
שאסור לישראל אינו קרב. [ואין זה דומה לחלב
ודם, שהם עיקר הקרבת הקרבן, ובהם מתקיימת
המצווה, מה שאין כן גיד הנשה, שניתן לקיים את
ההקרבה בלא להעלותו למזבח].****

**ג. עצמות וגידים של היתר שאינם מחוברים
לבשר – לדעת רבי, אינם קרבים למזבח,
שנאמר, "וְעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהִדָּם עַל מִזְבַּח ה'
אֱקִיד", ללמד, שרק הדם והבשר עולים למזבח,
ולא שאר שאינם מחוברים לבשר. **ולדעת
חכמים, הם קרבים למזבח, שנאמר, "וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ", לרבות את אלו, [אלא
שאם פקעו כשהם מתעכלים, אין מחזירים
אותם למזבח, אלא רק אלא הבשר, ועל זה
נאמר, "וְעֲשִׂיתָ עֲלֵתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהִדָּם", ולא
דברים אחרים].****

**ד. עצמות וגידים של איסור [כגיד הנשה]
שאינם מחוברים לבשר – לדברי הכל אינם
עולים למזבח.**

לשון גוזמא

שנינו במסכת תמיד: **תפוח היה באמצע
המזבח, פעמים היה עליו כשלוש מאות כור של
דשן שאספו לשם מהמזבח.**

ואמר רבא – **גוזמא**. כלומר מעולם לא הגיע
השיעור לשלוש מאות כור ממש, ונקטו מספר
גדול לדוגמא, כלומר, שפעמים היה הדשן
מרובה מאוד.

ועוד שנינו במסכת תמיד: [שכשבאו לשחוט את
התמיד], **השקו את התמיד בכוס של זהב**, [כדי
שיהיה נוח להפשיט את עורו אחר השחיטה].

ואמר רבא – **גוזמא**, כלומר לא השקו אותו
דווקא בכוס של זהב, אלא שהשקו אותו כראוי.

[אבל לדברי רבי יצחק בר נחמני להלן, דבר זה
אינו גוזמא ולשון הואי, אלא באמת בכוס של
זהב היו משקים את התמיד, שאין עניות
במקום עשירות].

לשון הואי

לשון הואי הוא לשון הדיוט, שאינו מדקדק
בדבריו, ומוציא בפיו דבר שאינו, ולא לשם
שקר, אלא שאינו מדקדק בדבריו ואומר דבר
הדומה. [וזה הנקרא גוזמא].

< **ואמר רבי אמי, שמצינו, שדברה תורה לשון
הואי. ושדברו נביאים לשון הואי. ושדברו
חכמים לשון הואי.**

**דברו חכמים לשון הואי – כמבואר לעיל, "תפוח
היה באמצע המזבח פעמים היה עליו כשלוש
מאות כור".**

**דברה תורה לשון הואי – "ערים גדלת ובצורת
בְּשָׂמַיִם".**

**דברו נביאים לשון הואי – "ויקח צדוק הכהן את קרן
השֶׁמֶן מן האֶהָל וַיִּמָּשַׁח אֶת שְׁלֹמֹה וַיִּתְקַעוּ בַשּׁוֹפָר וַיֵּאמְרוּ
כָּל הָעָם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה. וַיַּעֲלוּ כָּל הָעָם אֲחֵרָיו וְהָעָם
מִחֲלָלִים בְּחֲלָלִים וּשְׂמֵחִים שִׂמְחָה גְדוֹלָה וַתִּבְקַע הָאָרֶץ
בְּקוֹלָם".**

< **ואמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל,
שבשלושה מקומות דברו חכמים לשון הואי.
ואלו הם:**

א. תפוח.

הוא המבואר לעיל, "תפוח היה באמצע המזבח
פעמים היה עליו כשלוש מאות כור".

ב. גפן.

וזהו מה ששנינו במסכת מידות שכמין גפן של
זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, ומודלית
ונתמכת על גבי כלונסות, וכל מי שהיה מתנדב
גרגיר זהב או אשכול זהב, מביא ותולה בה.
ואמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מעשה היה ונמנו
עליה שלש מאות כהנים לפנותה.

ואין זה אלא לשון הואי וגוזמא, כי באמת לא

ג. פרוכת.

וזהו מה ששנינו במסכת שקלים, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון הסגן, פרוכת עוביה טפת, ועל שבעים ושנים נירים נארגת, ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטים, [שכל חוט כפול עשרים וארבעה], ארכה ארבעים אמה, ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתי רבוא נעשית, ושתיים עושים בשנה, ומחמת

כובדה היו צריכים שלש מאות כהנים כדי

לטלטלה להטבילה [כשהיא נטמאת].

ואין זה אלא לשון הואי וגוזמא, כי באמת לא

היו צריכים כל כך הרבה כהנים.

באיזה ירך נוהג איסור גיד הנשה

לדעת חכמים – איסור גיד הנשה נוהג, הן בירך

ימין, והן בירך שמאל, [וטעמם יתבאר בעזה"י

בדף צ"א].

ולדעת רבי יהודה – איסור גיד הנשה אינו נוהג

אלא בירך אחת, והדעת מכרעת שהוא נוהג

בשל ירך ימין. [מתחילה נסתפקו בדבר, האם

דעת מכרעת זו, היינו שכן מסתבר יותר, אבל

אין ראיה לדבר, ולעניין הדין יש להסתפק אם

היא נוהגת בשל ימין או בשל שמאל. או שדעת

תורה ודאית היא, שהאיסור נוהג בשל ימין, וכן

הוא מסקנת הסוגיה, מהטעם שיתבאר בעזה"י

בדף צ"א].

העצמות והגידים והנותר ישרפו לשה עשר

שנינו במסכת פסחים, שבשר הפסח שנשאר

אחר זמן אכילתו, ובכך נעשה נותר האסור

באכילה, וטעון שרפה, לא ישרף ביום טוב

עצמו, אלא בששה עשר בניסן, כי אין שורפים

קדשים פסולים ביום טוב.

ומבואר באותה משנה, שיש שני דברים

נוספים, שדינם כבשר הפסח, שנוהג בו דין

נותר כשנשאר אחר זמן האכילה, ולעולם

ישארו בפסח אחר זמן האכילה, כי על כרחך

לא יאכל לאוכלם, ויהיה דינם כנותר הטעון

שרפה, וישרפו בששה עשר בניסן.

א. עצמות הפסח שיש בהם מוח הראוי

לאכילה.

המוח שבעצמות הפסח ראוי לאכילה, ודינו

כבשר, והוא הדין לעצמות ששמשו אותו.

ומאחר שאסור לשבור את עצמות הפסח,

שנאמר "וְיִצְעַם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ", על כרחך לא

יאכלו לאכול את המוח שבעצמות הפסח,

ולעולם הוא ישאר אחר זמן האכילה, ויהיה

נותר, וישרף עם העצמות בששה עשר בניסן.

ב. גיד הנשה של הפסח.

< לדברי רב חסדא – דין זה, שעל כרחך יעשה

הגיד נותר, אף על פי שבאמת הוא מותר

באכילה, הוא כדעת רבי יהודה, האומר, שגיד

הנשה אינו נוהג אלא בירך אחת בלבד.

- אם לדעת רבי יהודה אחד הגידים אסור, ואין

אנו יודעים איזה הוא, הדבר מובן בפשטות,

שכן מאחר שלעולם יש ספק איזה גיד אסור,

לעולם אי אפשר לאכול גם את הגיד המותר,

ועל כרחך הוא נעשה נותר.

- ואם לדעת רבי יהודה הגיד של ימין הוא

האסור, לא נאמר הדין הזה אלא כשנתערבו

הגידים, ואין ידוע איזהו של ימין ואיזהו של

שמאל, שבזה בלבד מחמת הספק לא יאכל גם

הגיד המותר, ועל כרחך יעשה נותר.

דף צ"א

< ולדברי רב אשי – דין זה, שעל כרחך יעשה

הגיד נותר, הוא אף כדברי חכמים, ואינו בגיד

עצמו, אלא בשומנו של הגיד, שמהתורה הוא

מותר, וישראל קדושים החמירו על עצמם,

ונהגו בו איסור, ולפיכך, אף על פי שהוא מותר

מהתורה, על כרחך לא יאכל מחמת איסור

שהטילו עליו ישראל, ויעשה נותר.

< ולדברי רבינא – דין זה, שעל כרחך יעשה

הגיד נותר, הוא אף כדברי חכמים, ואינו בגיד

הפנימי שהוא אסור מהתורה, אלא בגיד

החיצון האסור מדברי חכמים בלבד, ולפיכך,

אף על פי שהוא מותר מהתורה, מאחר שעל

כרחך לא יאכל, מחמת איסור שהטילו עליו

חכמים, הוא יעשה נותר. [ועניין זה מתבאר על

פי דברי רב יהודה אמר שמואל שאמר שהגיד

הפנימי הסמוך לעצם, אסור מהתורה, והאוכלו

לוקה, והגיד החיצון הסמוך לבשר, אסור רק

מדברי חכמים, והאוכלו פטור ממלקות].

אכל כזית מגיד של ימין

וכזית מגיד של שמאל

< לדעת חכמים – מאחר שיש איסור, הן

באכילת גיד של ימין, והן באכילת גיד של

שמאל, הרי זה האוכל משניהם, עובר בשני

איסורים, ולכן לוקה שמונים, ארבעים על זה,

וארבעים על זה.

< ולדעת רבי יהודה – אינו לוקה אלא ארבעים.

- אם לדעת רבי יהודה הגיד של ימין הוא

האסור, הדין הזה מובן בפשטות, כי לוקה הוא

ארבעים על שאכל גיד של ימין.

- אבל אם לדעת רבי יהודה, אחד הגידים אסור, ואין אנו יודעים איזה הוא הגיד האסור, אין הדין הזה אלא כדברי האומרים, שלדעת רבי יהודה, לוקים גם על ידי התראת ספק, שכן בכל פעם שאמרו לו לא לאכול אחד מהגידים, התראת ספק היא, שמא אין זה הגיד האסור, ומכל מקום אחר שעבר על שתי ההתראות, ואכל משני הגידים, ממה נפשך עבר על האיסור, ולוקה. אבל לדברי האומרים, שלדעת רבי יהודה אין לוקים על ידי התראת ספק, אף על פי שבוודאי אכל גיד אסור, מאחר שלא היתה התראה בוודאי קודם האכילה האסורה, אינו לוקה.

בדף פ"ב כבר נתבאר, שלדעת ברייתא אחת, דעת רבי יהודה, שהתראת ספק אינה נחשבת התראה, לחייב את העובר עליה, ולדעת ברייתא שניה, דעת רבי יהודה, שהתראת ספק נחשבת התראה, לחייב את העובר עליה [עייין שם].

אכל שני גידי ימין של שתי בהמות שונות

< לדעת חכמים – אף על פי שאין בכל אחד מהגידים בפני עצמו כשיעור כזית, לוקה על כל גיד שאכל בפני עצמו, משום שגיד שלם נחשב בריה, ומחמת חשיבותו חייבים על אכילתו אף על פי שאין בו כזית, ולכן לוקה שמונים, ארבעים על זה, וארבעים על זה.

< ולדעת רבי יהודה – אינו לוקה אלא ארבעים. כי אין בגיד חשיבות בריה, ואין חיוב אלא על אכילת כזית שלם של גיד הנשה, [ושני הגידים מצטרפים לכזית], ולכן לוקה ארבעים.

[ומתוך הדין הזה הוכיחו, שלדעת רבי יהודה, דין פשוט הוא, שחייבים על גיד של ירך ימין בלבד, ואין הדבר אצלו בגדר ספק, על איזה גיד חייבים].

ביאור טעמו של רבי יהודה שאיסור

גיד הנשה נוהג בירך ימין בלבד

א. לדברי רבא, רבי יהודה לומד, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין בלבד, מהכתוב, "על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על פן הירך", שנכתב "הירך" בה"א הידיעה, ללמד שהכוונה לירך החשובה, היא הירך הימנית.

< ולדעת חכמים, לא בא הכתוב הזה ללמד שיהא האיסור בירך ימין, אלא שהאיסור נוהג בגיד שנמשך בכל הירך, הוא הגיד הפנימי, שהוא וקנוקנותיו ושורשיו נפשטים בכל הירך, ולהוציא את הגיד החיצון שלא נאסר.

ב. ולדברי רבי יהושע בן לוי, רבי יהודה לומד, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין, מהכתוב, "ויקרא פי לא לכל לו ויגע בכף ירכו ויסקע פן ירד יעקב בְּהַאֲבָקוֹ עֲמוֹ", שממנו יש ללמוד, שהמלאך ויעקב היו נאבקים זה מול זה, כאדם החובק את חברו, ונמצא שידו הימנית מגיעה מאחור לכף ירך ימין של חברו, ואם כן, בכף ירך ימין נגע המלאך, וזו נאסרה.

< ולדעת חכמים, לא בא הכתוב הזה ללמד שהיו נאבקים כאדם החובק את חברו, אלא כמאמר רבי יהושע בן לוי, שהכתוב הזה בא ללמד בגזרה שווה, שהעלו אבק מרגליהם עד כסא הכבוד, שנאמר בכתוב לשון אבק, "בְּהַאֲבָקוֹ עֲמוֹ", וכן נאמר, "ה' אָרָד אֲפִים וְגָדַל פֶּחַם וְנָקָה לֹא וְנָקָה ה' בְּסוּפָה וּבְשַׁעֲרָה יִרְכּוּ וְעָנָן אֲבָק רָגְלֵיו".

ג. ולדברי רבי שמואל בר נחמני רבי יהודה לומד מסברא, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין, שכן מסתבר, שהמלאך היה נראה ליעקב כעובד כוכבים, [שהרי היה מלאכו של עשו, שהיה עובד כוכבים], והלכה היא, שהמהלך עם עובד כוכבים בדרך, ילך עמו כשהוא לימין ישראל, [שהיא מזומן לישראל לאוחזו בימינו, אם יקום עליו], ומאחר שהיה המלאך לימין יעקב, מסתבר שבירך ימין שלו נגע והיא נאסרה.

ד. ולדברי רב שמואל בר אחא [שאמר לפני רב פפא, משמו של רבא בר עולא], רבי יהודה לומד מסברא, שאיסור גיד הנשה הוא בירך ימין, שכן מסתבר, שהמלאך היה נראה ליעקב כתלמיד חכם, וחלק לו יעקב כבוד כאילו הוא רבו, ואמרו חכמים, שהמהלך לימין רבו הרי זה בור [=אין בו חכמת דרך ארץ], ולפיכך הלך יעקב לשמאל המלאך, והמלאך לימינו, ומאחר שהיה המלאך לימין יעקב, מסתבר שבירך ימין שלו נגע והיא נאסרה.

< וחכמים לומדים מסברא, שאיסור גיד הנשה נוהג גם בירך ימין, וגם בירך שמאל, שכן מסתבר שהמלאך בא ליעקב מאחוריו, והכהו בשתי ירכיו, עד שנשו ממקומם ולכן נאסרו שתיהן.

-

ואמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמו גיד הנשה, שנשה [קפץ] ממקומו ועלה. וכן הוא אומר, "חָדְלוּ גִבּוֹרֵי בָבֶל לְהִלָּחֵם וְשָׁבוּ בְּמִצְדוֹת נְשֻׁתָהּ גְבוּרָתָם [קפצה גבורתם] הָיוּ לְנָשִׁים [כלומר נעשו חלשים כנשים] הַצִּיתוּ מִשְׁפָּנְתֶיהָ נִשְׁבְּרוּ בְּרִיחֶיהָ".

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: נאמר, "דָּבַר שְׁלַח ה' בְּיַעֲקֹב וְנָפַל בְּיִשְׂרָאֵל". "דָּבַר שְׁלַח ה' בְּיַעֲקֹב" -

זה גיד הנשה. "ונפל בישראל" - שפוט איסורו

בכל ישראל.

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא: נאמר, "וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן פי אתי יאכלו האנשים בפארים". "וטבח טבח" - פרע [גלה והראה] להם בית השחיטה [שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל]. "והכן" - טול גיד הנשה בפניהם.

ומבואר בגמרא, שביאור זה, הוא כדעת האומרים, שגיד הנשה נאסר לבני ישראל בעודם בני נח, קודם קבלת התורה.

אמר רבי אלעזר: "ויותר יעקב לבדו", ששתייר שם בשביל פכים קטנים [שכל הכלים החשובים ומקנה, כבר העבירם את נחל יבק, שנאמר קודם לכן "ויקחם ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו" והוא נשאר על פכים קטנים שלא הספיק להעביר וחשכה לו].

מכאן לצדיקים, שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטים ידיהם בגזל.

מניין לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה

א. לדברי רבי יצחק, יש ללמוד זאת מהכתוב, "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר", שלא נתנה למלאך רשות להזיק את יעקב אלא בלילה, [שנאמר "עד עלות השחר"], וכשהיה יחידי [שנאמר "לבדו"], ומכאן, שלא יצא תלמיד חכם יחידי בלילה, שלא יוזק.

ב. ולדברי רבי אבא בר כהנא, יש ללמוד זאת ממאמר נעמי לרות, "ועתה הלא בעז מדעתנו אשר היית את נערוותיו הנה הוא זרה את גרון השערים הלילה", כלומר, כך אמרה לה, דעי שאחר שיגמור לזרות, לא יבא לביתו לשכב, שגנאי הוא לתלמידי חכמים לצאת בלילה, וישכב בגורן.

ג. ולדברי רבי אבהו, יש ללמוד זאת מהכתוב "וישפם אברהם בבקר ויחבש את חמורו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האקים", שלא יצא לדרך בלילה קודם הבוקר אלא בבקר.

ד. ולדברי רבנן, יש ללמוד זאת, ממאמר יעקב ליוסף, "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר", שלא ילך אלא בשעה שיכול לראות, כלומר ביום.

ה. ולדברי רב, יש ללמוד זאת מהכתוב, "ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו", שלא הלך אלא כשזרחה השמש.

"ויזרח לו השמש"

אמר רבי עקיבא – שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליז [=שוק שמוכרין בו בשר] של המקום הנקרא אימאום, כשהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל, נאמר "ויזרח לו השמש", וכי שמש לו לבד זרחה, והלא לכל העולם זרחה.

אמר רבי יצחק – שמש שבאה [=ששקעה] בעבורו [קודם זמנה], זרחה בעבורו.

שכן, מתחילה נאמר, "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", ומשמע שמיד ביציאתו הגיע עד חרן, ולא נתעכב בדרך. ולאחר מכן נאמר, "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש", כלומר שעצר בבית אל ושם לן.

והיישוב לסתירה הזו הוא, שבאמת מתחילה הגיע לחרן, אלא שכשהגיע לשם אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא התפללתי בו? ונתן דעתו לחזור, ונעשה נס וקפצה לו הארץ, [כלומר נתקצרה ונתקמצה, כמו "ולא תקפץ את דדך מאחיד האביון"], ומיד חזר לבית אל, והתפלל שם, [שנאמר, "ויפגע במקום", ופגיעה לשון תפילה היא].

וכשסיים תפילתו, רצה לחזור לחרן. אמר הקב"ה, צדיק זה בא לבית מלוני, ויפטר בלא לינה? מיד שקעה השמש, ועל כרחו ישן שם, שנאמר "וילן שם כי בא השמש".

ואותו זמן שמהרה לשקוע עבורו ביציאתו מבאר שבע, מיהרה לזרוח עבורו כשעבר את פנואל.

כמה אבנים שם יעקב מראשותיו

מתחילה נאמר, "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו", ומשמע שלקח כמה אבנים. ולבסוף נאמר, "ויקח את האבן אשר שם מראשותיו", ומשמע שהיתה אבן אחת.

וישב רבי יצחק את הסתירה הזו, שבאמת מתחילה לקח כמה אבנים, אלא שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת, עלי יניח צדיק זה ראשו, נעשה נס, וכולן נבלעו באחד [כלומר נעשו אבן אחת].

כמה רחבו של סולם יעקב

נאמר, "ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אקים עלים וירדו בו".

מבואר, שעלו בסולם שני מלאכים [לכל הפחות, שכן מיעוט רבים שנים], וכמו כן ירדו בסולם שני מלאכים לכל הפחות, ונמצא שכשהם נפגשו באמצע הסולם, עמדו ארבעה מלאכים לרוחב הסולם.

ורוחב כל מלאך הוא כרוחב הים הנקרא תרשיש, שנאמר במלאך, "וְגִיטוֹ כְּתֵרְשִׁישׁ", ומקובל בידנו, שרוחב הים הזה הקרוי תרשיש, הוא שני אלפי פרסאות.

נמצא שרוחב הסולם שעמדו בו ארבעה מלאכים זה בצד זה, הוא לכל הפחות **שמונת אלפי פרסאות**.

"וְהִנֵּה מְלַאכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ"

תנא: המלאכים עולים ומסתכלים בדיוקנו של מעלה, [=פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב], ויורדים ומסתכלים בדיוקנו של מטה.

ומחמת קנאתם, שראו שדמותו של יעקב חקוקה במרכבה של מעלה, רצו להזיקו, מיד, "וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו" לשמרו.

אמר רבי שמעון בן לקיש, אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאמרו, כאדם שמניף על בנו במניפה, להצילו מן השרב.

"וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹקֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ וְאֱלֹקֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעְךָ"

אם ההבטחה הזו היא, שיתן לו ולזרעו ארבע אמות ששוכב עליהם, אין זה דבר גדול.

אלא אמר רבי יצחק, מלמד שקיפל הקב"ה לכל ארץ ישראל, והניחה תחת יעקב אבינו, שתהא נוחה ליכבש לבניו [כארבע אמות].

"וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר"

כשאמר מלאכו של עשו ליעקב, "שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר". אמר לו יעקב, וכי גנב אתה או קוביוסטוס [=גונב נפשות] אתה, שמתיירא מן השחר.

אמר לו, מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו.

אמר רב חננאל אמר רב: שלש כתות חדשות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום, ולכל אחת, זו הפעם ראשונה לומר שירה.

אחת אומרת – "קְדוּשׁ"

ואחת אומרת – "קְדוּשׁ קְדוּשׁ"

ואחת אומרת – "קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"

חביבים ישראל לפני הקב"ה

יותר ממלאכי השרת

א. שישראל אומרים שירה בכל שעה, [שאומרים קדושה בתפילה כמה פעמים].

ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום. וי"א פעם אחת בשבת. וי"א פעם אחת בחודש. וי"א פעם אחת בשנה. וי"א פעם אחת בשבוע [=שבע שנים]. וי"א פעם אחת ביוכל. וי"א פעם אחת בעולם.

ב. שישראל מזכירים את השם אחר שתי תיבות, שנאמר, "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד".

ומלאכי השרת אין מזכירים את השם [בשירתם], אלא לאחר שלוש תיבות, שנאמר "קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ".

< ומה שאומרים "בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", ומזכירים את ה' אחר שתי תיבות.

- י"א שדבר זה לא המלאכים אומרים אותו, אלא האופנים, שהם חלק מכסא הכבוד עצמו, ורק המלאכים אינם מזכירים את ה' אלא אחר שלוש תיבות.

- וי"א שאמנם המלאכים אומרים זאת, אלא שאומרים זאת אחר שכבר אמרו, "קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", שכבר ניתן להם רשות להזכיר את ה' אחר שלוש תיבות, ומעתה אין צריכים שוב לשלוש תיבות להזכרה נוספת, ורשאים לומר "בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ", אף בלא הזכרת שלוש תיבות קודם הזכרת ה'.

ג. שישראל רשאים לומר שירה בלא להמתין למלאכים.

ומלאכי השרת אינם אומרים שירה למעלה, עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר תחילה, "בְּרַן יַחַד פּוֹכְבֵי בְּקָר", כלומר ירננו תחילה ישראל המשולים לכוכבים, ואחר כך, "וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹקִים", הם המלאכים.

דף צ"ב

"וְרִיב לְה' עִם יְהוָה וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב כְּדָרְכָיו כְּמַעֲלָיו וְשִׁיב לוֹ בַּבֶּטֶן יַעֲקֹב אֶת אָחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׁרָה אֶת אֱלֹהִים. וַיִּשָׂר אֶל

< "וַיֵּשֶׁר אֶל מְלָאךְ וַיְכַל" – שתי אפשרויות להבין כתוב זה. (א) וישר יעקב אל המלאך, כלומר יעקב נשתרר על המלאך, ויוכל לו יעקב, כלומר שיעקב נצח. (ב) וישר אל יעקב המלאך, כלומר המלאך נשתרר על יעקב, ויוכל לו המלאך, כלומר שהמלאך נצחו.

אולם מתוך המבואר בתורה שאמר המלאך ליעקב "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אקים ועם אנשים ותוכל", יש ללמוד שיעקב הוא זה שנעשה שר, ונצח את המלאך.

< "בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ" – שתי אפשרויות להבין כתוב זה. (א) המלאך בכה והתחנן ליעקב. (ב) יעקב בכה והתחנן למלאך.

אולם מתוך המבואר בתורה שאמר המלאך ליעקב "שִׁלְחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְחֶךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּי", יש ללמוד שהמלאך הוא זה שבכה והתחנן ליעקב.

"כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אַנְשֵׁים"

לדברי רבה יש לפרש כתוב זה כך, "כִּי שָׂרִיתָ", כלומר תהא לך שורה, "עִם אֱלֹהִים", כלומר של דיינים סמוכים הנקראים אלהים, [כמו שנאמר "עַד הָאֱלֹהִים יָבֵא דָבָר שְׁנִיָּהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ"], "וְעִם אַנְשֵׁים", כלומר ושל דיינים שאינם סמוכים הנקראים אנשים.

וכאן רמז לו, שעתידים לצאת ממנו שתי שורות אלו, (ב) נשיא שבארץ ישראל [הם הסמוכים, שאין סמיכה אלא בארץ ישראל]. (א) ראש גולה שבבבל.

ומכאן רמז לו גלות שתצא ממנו שורה של ראשי גולה.

דרשות פסוקי חלום שר המשקים

"וַיֹּסֶפֶר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמֵי וְהִנֵּה גֶפֶן לְפָנַי. וּבְגִפְנוֹ שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים וְהִיא כְּפָרְחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתְיָהּ עֲנָבִים. וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פְּרָעָה וְאֶתְּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרָעָה. וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרְנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִיגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם. בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פְּרָעָה אֶת רֹאשׁוֹ וְהִשְׁבִּיבָה עַל כַּנֹּף וְנָתַתְּ כּוֹס פְּרָעָה בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הַרְאִשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ"

דרשת רב חייא בר אבא אמר רב :

"וּבְגִפְנוֹ" [אלו ישראל המשולים לגפן, כמו שנאמר, "גִּפְנוֹ מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע"], "שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים", "שריגים", נוטריקון, שרים גאים, כלומר עשירים וקרובים למלכות, ומכאן, שבכל דור ודור יהיו בישראל שלושה שרים חשובים הקרובים למלכות. פעמים יהיו שנים בבבל, ואחד בארץ ישראל, ופעמים יהיו שנים בארץ ישראל, ואחד בבבל.

נתנו חכמים עיניהם ברבנא עוקבא ורבנא נחמיה בתי בתו של רב [שודאי הם שני שרי גאים של דורם].

דרשת רבא :

"וּבְגִפְנוֹ" [אלו ישראל המשולים לגפן, כמו שנאמר, "גִּפְנוֹ מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע"], "שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים", "שריגים", נוטריקון, שרים גוים, כלומר מלאכים של אומות העולם, ומכאן, שבכל דור ודור יהיו שלושה מלאכים של אומות העולם מלמדים זכות על ישראל.

דרשת רבי אליעזר :

"וּבְגִפְנוֹ" – זה העולם.

"שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים" [=ענפים קשים] – אלו אברהם

יצחק ויעקב.

"וְהִיא כְּפָרְחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים]

– אלו האמהות.

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתְיָהּ עֲנָבִים" – אלו השבטים.

< ורבי יהושע הקשה על הדרשה הזו, שאין מראים

בנבואה מה שהיה, אלא מה שעתיד להיות, ודברים

אלו כבר היו בזמן חלום שר המשקים.

דרשת רבי יהושע :

"וּבְגִפְנוֹ" – זה תורה.

"שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים" [=ענפים קשים] – אלו משה

אהרן ומרים.

"וְהִיא כְּפָרְחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים]

– אלו סנהדרין.

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתְיָהּ עֲנָבִים" – אלו הצדיקים

שבכל דור ודור.

אמר רבן גמליאל, עדיין צריכים אנו לדרשת

רבי אליעזר המודעי, שמפרש את הכל על מקום

אחד :

"וּבְגִפְנוֹ" – זה ירושלים.

"שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים" [=ענפים קשים] – זה מקדש

מלך וכהן גדול.

"וְהִיא כְּפָרְחַת עֲלֶתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים]

– אלו פרחי כהונה, [המשרתים במקדש].

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתְיָהּ עֲנָבִים" – אלו נסכים.

דרשת רבי יהושע בן לוי [במתנות שנתן

הקב"ה לישראל] :

"וּבְגִפְנוֹ" – זו תורה.

"שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים" [=ענפים קשים] – זה באר עמוד

ענן ומן.

"וְהִיא כְּפֶרֶחַת עֲלֵתָהּ נֹצֶה" [=נץ פחות משריגים] – **אלו הבכורים**, [שהכניס הקב"ה את ישראל לארץ טובה ומלאה פירות ומביאים ממנה בכורים בפריחת גמר בשולם].

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁפְּלֵתֶיהָ עֲנָבִים" – **אלו נסכים**.

דרשת רבי ירמיה בר אבא [וכן דרש רב באגדה]:

"וּבִגְפֹן" – **אלו ישראל**. וכן הוא אומר "גִּפְּן מִמְצָרִים תִּסִּיעַ".

"שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים" – **אלו שלושה רגלים** שישראל עולים בהם בכל שנה ושנה.

"וְהִיא כְּפֶרֶחַת" – הגיע זמנם של ישראל לפרות ולרבות. וכן הוא אומר, "וּבְגִי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמָאד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם".

"עֲלֵתָהּ" [הגיע הזמן של] **נֹצֶה** [=הזאת דם נצחון של מצרים] – **הגיע זמנם של ישראל ליגאל, ולהזות דם נצחון מצרים**, וכן הוא אומר, "וַיִּזַּז נֹצֶחָם עַל בְּגָדֵי וְכָל מִלְבוּשֵׁי אֶגְאָלֹתַי".

"הַבְּשִׁילוֹ אֲשֶׁפְּלֵתֶיהָ עֲנָבִים" – הגיע זמנה של **מצרים לשתות כוס התרעלה**. [וכוס זה של מצרים רמוז הוא בחלום שר המשקים כמו שדרש רבא ששלוש פעמים נזכר כוס בחלום זה, "וְכֹס פְּרָעָה בְּיַדִּי וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֵל כּוֹס פְּרָעָה וְאָתְּוּ אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרָעָה", ללמד על שלושה כוסות של פורענות ששתתה מצרים, האחד ששתתה בימי משה. ואחד ששתתה בימי פרעה נכה, [שהחריבה נבוכדנצר]. ואחד שעתידה לשתות עם כל העובדי כוכבים לעתיד לבוא.

אומה זו נמשלה לגפן

אמר רבי שמעון בן לקיש: אומה זו [=ישראל], כגפן נמשלה [שנאמר "גִּפְּן מִמְצָרִים תִּסִּיעַ"].

זמורות [=ענפים] שבה - **אלו בעלי בתים** [שכשם שהזמורה מוציאה לולבים ועלים ופרי, והוא עיקר הגפן, כך בעלי בתים גומלי חסד, ומחזיקים ידי עניים, ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם, ומתקיימים על ידם].

אשכולות שבה - **אלו תלמידי חכמים**.

עלין שבה - **אלו עמי הארץ** [שכשם שהעלים מגינים על האשכולות בגופם שלא יכס שרב ושמם ורוחות, כך עמי הארץ חורשים וזורעים וקוצרים, ותלמידי חכמים אוכלים]. [וזה הוא ששלחו מארץ ישראל, יתפללו האשכולות על העלים, שאלמלא העלים, לא יתקיימו האשכולות].

קנוקנות שבה - **אלו ריקנים שבישראל**, [שכשם שהקנוקנות אינם מועילים כלום כך הריקנים אינם מועילים].

"וְאֶפְרָה לִי בַחֲמֹשֶׁה עָשָׂר כֶּסֶף וְחָמֵר שְׁעָרִים

וְלֵתָךְ שְׁעָרִים"

"וְאֶפְרָה לִי" – לדברי רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, אלא כירה אלא לשון מכירה, כמו שאמר יעקב על מכירת מערת המכפלה "בְּקֶבֶרִי אֲשֶׁר קָרִיתִי לִי", וכך **אמר הקב"ה** בכתוב הזה, **קניתי לי את עם ישראל**,

"בַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר" – **בניסן, שבו נגאלו ישראל ממצרים**. בעבור,

"כֶּסֶף" – **הם הצדיקים**, כמו שנאמר, "צָרוּר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ לְיוֹם הַכֶּסֶף יָבֵא בֵיתוֹ". **כלומר בעבור הצדיקים קניתי את ישראל**.

"וְחָמֵר" [=30 סאין] **שְׁעָרִים וְלֵתָךְ** [=15 סאין] **שְׁעָרִים** – **סך הכל 45, אלו ארבעים וחמישה צדיקים, שהעולם מתקיים בהם**. ועדיין איני יודע אם שלשים בבבל וחמישה עשר בארץ ישראל, או שלשים בארץ ישראל וחמישה עשר בבבל, עד שנאמר, "וְאֶקְחָה שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף וְאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' אֶל הַיּוֹצֵר", ללמד, **ששלשים בארץ ישראל, וחמישה עשר בבבל**.

ואמר אביו שרוב הצדיקים של ארץ ישראל נמצאים בבית הכנסת שתחת היציע.

וזהו שנאמר בנבואת זכריה, "וְאֶקַּח אֶת מִקְלֵי אֶת נֹעַם [שברתי את כח מלכי ישראל] וְאֶגְדַּע אֹתוֹ לְהַפִּיר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר קָרַתִּי אֶת כָּל הָעַמִּים [להראותם שבשביל שבגדו בי הפרתי את בריתי אשר כרתי עם כל העמים עליהם שלא יזיקום]. וַתִּפְּרַר בְּיוֹם הַהוּא וַיִּדְעוּ כֵן עַנְיֵי הַצֹּאן הַשְּׂמֵרִים אֹתִי [הצדיקים שבהם השומרים את חוקי הם הבינו] כִּי דָבַר ה' הוּא. וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִם טוֹב בְּעֵינֵיכֶם הָבוּ שְׂכָרִי [החזירו לי את הצדיקים שהייתם מקבלים עליהם שכר] וְאִם לֹא תִדְלוּ וַיִּשְׁקְלוּ אֶת שְׂכָרִי שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי הִשְׁלִיכְהוּ אֶל הַיּוֹצֵר אֶדְר הַיָּקָר אֲשֶׁר קָרַתִּי מֵעֲלֵיהֶם וְאֶקְחָה שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף [הם הצדיקים שנקבעו לדורות בישראל] וְאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' [אל ארץ ישראל] אֶל הַיּוֹצֵר".

"וְאֶקְחָה שְׁלֹשִׁים הַכֶּסֶף"

וְאֶשְׁלִיךְ אֹתוֹ בֵּית ה' אֶל הַיּוֹצֵר"

לדעת אביו – **אלו שלושים צדיקים שבארץ ישראל** [כפי שנתבאר לעיל].

ולדעת רב יהודה – **אלו שלשים צדיקי אומות העולם**, שאומות העולם מתקיימים עליהם.

ולדעת עולא – **אלו שלשים מצות שקבלו**

עליהם בני נח, ואין מקיימים אלא שלשה. (א)

אין כותבים כתובה לזכרים, [שאף שחשודים על משכב זכור, ומייחדים להם זכר לתשמישם, אין נוהגים קלות ראש במצוה זו כל כך, שיכתבו להם כתובה]. **(ב) אין שוקלים בשר של אדם מת במקולין** [באיטליז, שאין אוכלין אותו בפרהסיה כל כך. וי"מ שאין שוקלים בשר בהמה שמתה מעצמה במקולין שאין מוכרים נבלות]. **(ג) מכבדים את התורה.**

גיד הנשה נוהג בבהמה ובחיה

אבל אינו נוהג בעוף

בעניין איסור אכילת גיד הנשה נאמר, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך".

ולמדו מכאן חכמים, שלא נאסר גיד הנשה, אלא בירך שיש לה כף [=בשר גבוה ועגול], **ובכלל זה ירך חיות ובהמות,** שבשר נכרך סביב עצם הקולית העליונה בעיגול.

אבל בעוף, אף שיש בשר על גבי הקולית, אינו נכרך בעיגול, אלא ברוחב, ואינו דומה לכף, ולפיכך לא נוהג בו איסור גיד הנשה.

ונסתפק רבי ירמיה, האם בדבר זה הכל תלוי בכל בעל חיים עצמו, [וכשתהא חיה או בהמה צנומה בלא כף ירך, לא יהיה בה איסור גיד הנשה, וכשיהיה עוף שמן שיש בו בשר בעיגול על הקולית, יהיה בו איסור גיד הנשה]. **או שהכל תלוי במין בעלי החיים,** [ובהמות וחיות, שבדרך כלל יש להם כף ירך, לעולם נוהג בהם איסור גיד הנשה, אף במי שהוא צנום ואין לו כף ירך, ועופות שבדרך כלל אין להם כף ירך, לעולם אין נוהג בהם איסור גיד הנשה, אף במי שהוא שמן ויש לו כף ירך].

ומסקנת הגמרא תיקו.

גיד הנשה של שליל

[=בן תשעה חי הנמצא בבהמה]

לדעת תנא קמא במשנתנו [ורבי מאיר בברייתא] – איסור גיד הנשה נוהג גם בגיד הנשה של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, אינו נחשב כחלק מאמו, וטעון שחיטה בפני עצמו, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כבהמה גמורה], ולכן הוא **אסור**. [אבל נפל שבמעי אמו אין נוהג בו איסור גיד הנשה].

ולדעת רבי יהודה – איסור גיד הנשה אינו נוהג בגיד הנשה של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, נחשב כחלק מאמו, וניתר בשחיטת האם, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כאבר מן האם, ואין ירכו חשובה כירך של בהמה, שיהיה הגיד שבה גיד הנשה], ולכן הוא **מותר**.

חלבו של שליל

לדעת רבי מאיר – איסור חלב נוהג גם בחלב של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, אינו נחשב כחלק מאמו, וטעון שחיטה בפני עצמו, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כבהמה גמורה], ולכן הוא **אסור**. [אבל נפל שבמעי אמו אין נוהג בו איסור חלב].

ולדעת רבי יהודה – איסור חלב אינו נוהג בחלב של שליל, [כי לדעתו, בן תשעה חי הנמצא במעי אמו, נחשב כחלק מאמו, וניתר בשחיטת האם, כפי שנתבאר בפרק בהמה המקשה, והוא הדין לעניין זה, נחשב הוא כאבר מן האם, שאין בו חלב], ולכן הוא **מותר**.

חלבו של גיד הנשה

לדעת רבי מאיר – כשם שגיד הנשה אסור, כך חלבו [=שומנו] **אסור**, ולכן, הבא לאכול את הבשר, מחטט אחר גיד הנשה בכל מקום שהוא, וחותרך שומנו מעיקרו, [כלומר אף השומן שלו הנבלע ונשרש בבשר].

ולדעת רבי יהודה – חלבו [=שומנו] של גיד הנשה **מותר**, ולכן, הבא לאכול את הבשר, דיו בכך שחותרך עם חלבו בשוה, ונוטל את החלב הגבוה ממנו, שהוא דומה לגיד עצמו, ואסור מדרבנן משום מראית העין, אבל השורשים של חלבו הנבלעים בבשר, מותרים.

ולדברי שמואל, מודה רבי מאיר, שמדין תורה חלבו של גיד מותר, ואינו אסור אלא מדברי חכמים, וכן שנינו, שלדברי רבי מאיר, שומנו של גיד מותר, וישראל קדושים נהגו בו איסור.

גיד הנשה האסור מן התורה

לדעת רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב – לא אסרה תורה אלא קנוקנות שבו, כלומר גידים דקים הנמשכים לאורך הירך בין הגיד הפנימי לגיד החיצון, שהם רכים, ויש בהם טעם, אבל הגיד עצמו שהוא קשה, אינו אלא כעץ בעלמא, ואין בו איסור.

ולדעת עולא – הגיד עצמו שהוא קשה כעץ ואין בו טעם אסור מהתורה. ואמר אביי שכן **מסתבר**, שהרי "גיד הנשה" נאמר בתורה, ולא "קנוקנות", ואם כן הגיד עצמו הוא האסור.

חוטים שבחלבים

לדעת רב ששת אמר רב אסי, מאחר שנאמר בתורה "כֹּל חֵלֶב ... לֹא תֹאכְלוּ", אין אסור מהתורה [להתחייב כרת על אכילתו], אלא החלב עצמו, אבל חוטים שבתוך החלב, וכן חוטים שבחלב הכליות, **אינם אסורים מן התורה, אלא מדברי חכמים, והאוכל אותם פטור מכרת.**

לובן כוליא

בתוך הכליות יש חֵלֶב לבן, הנכנס דרך חריץ מחוצה להם לתוכם, ובכניסתו הוא דק, ומתפשט בתוך הכליות. ונחלקו רבי ורבי חייא, אם החלב הזה שבתוך הכליות מותר או אסור.

- רבה ורבי יוחנן היו מוציאים את כולו מהכליות, שנהגו בו איסור.

- ורבי אסי היה מסיר רק את מה שיוצא חוץ לכליות, אבל מה שבתוך הכליות היה אוכל, שנהג בו היתר. ואמר אביי, שכן מסתבר, כי אין נקרא בתורה חלב, אלא מה שעל הכליות, "וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֵת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן", אבל מה שבתוך הכליות, לא נקרא חלב.

דף צ"ג

חלב שהבשר חופה אותו

הכסלים הם חלקי בשר שרירי, בצד הפנימי של ירכי הבהמה [האחוריים], ושנים הם משני צידי הבהמה, והכליות מפרידות ביניהם, ובין הכסלים הללו לבין הכליות, מפריד חלב הנקרא חלב הכסלים.

וחלב זה שעל הכסלים, ממשיך ונבלע תחת בשר הכסלים, ולדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, כל מה שנמשך ממנו אחר שהבשר חופה אותו, מותר, שלא נקרא חלב אלא מה שעל הכסלים, "וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֵת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים", אבל מה שבתוך הכסלים, אינו נקרא חלב, והוא **מותר**.

חלב שתחת המתניים

למעלה מהחלב שהבשר חופה אותו, יש חלב אחר תחת בשר המתניים, ולדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, אותו חלב **אסור**, ואף על פי שבשר המתניים חופה אותו.

כי חיפוי זה של בשר המתניים, אינו חיפוי גמור, שכן בחיי הבהמה, בשעה שהיא הולכת, פעמים שבשר המתניים נמשך כלפי מעלה, והחלב נראה על הכסלים, והרי זה בכלל החלב שעל הכסלים.

חלב שעל המסס ובית הכוסות

לדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, חלב שעל המסס ובית הכוסות בסוף הקרב, אף שאינו עיקר החלב המכסה את הקרב כולו, גם הוא נחשב כחלב שעל הקרב, והרי זה חלב גמור, **ואסור מן התורה, והאוכלו חייב כרת.**

חלב שעל הקלבוסת

הקלבוסת הוא עצם קטן המונח על עצם המותנים ומחובר לעצם האליה, ויש עליו חלב תחת ראש המותן, ולדברי רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל, חלב זה הוא בכלל החלב שעל הכסלים, שהוא **אסור מן התורה, והאוכלו חייב כרת.**

חוטים שביד

חוטי הדם שנוטלים מן הכתף **אסורים באכילה, כי יש בהם דם. אבל ניתן להכשירם, על ידי חיתוכם ומליחתם.**

חלב שעל גבי ריש מעיא

לדברי רב יהודה אמר שמואל, החלב שעל גבי תחילת המעיים הדקים היוצאים מן הקיבה, **בכל אמה ראשונה שלהם יש לגררו, שזהו חלב שעל גבי הדקין**, [שדינו נתבאר לעיל בדף מ"ט].

חוטים שבעוקץ

לדברי רב יהודה חמישה חוטים שיש בעצם המותן מהכסלים אסורים הם, [כחלב שעל הכסלים].

ובעוד הבהמה חמימה, ניתן לשלוף את כולם יחד, שכן הם נמשכים ויוצאים.

אבל לאחר מכן אינם נמשכים בנקל, ויש לחטט אחריהם, ואין להכשיר עד שיתברר לו שיצאו כולם, שהם שלושה חוטים מימין, שכל חוט מתפצל לשנים, ושני חוטים משמאל, שכל חוט מתפצל לשלושה.

חמישה מקומות שיש בהם

חוטים דקים של איסור

< שלושה מקומות, שהחוטים הדקים שבהם **אסורים משום חלב**, ואין להם תקנה להיתר :

(א) חוטים שבטחול. (ב) חוטים שבעוקץ

[הנזכרים לעיל]. (ג) חוטים שבכליות.

< ושני מקומות, שהחוטים הדקים שבהם אסורים משום דם, ואם יחתכום וימלחום, יהיו מותרים :

(א) חוטי היד [הנזכרים לעיל]. (ב) חוטי הלחי.

חמישה מקומות שיש

בהם קרומים של איסור

< שלושה מקומות, שהקרומים שבהם אסורים משום חלב, ואין להם תקנה להיתר :

(א) קרום של טחול [ומבואר להלן, שהקרום שבחלק העליון העבה, אסור מהתורה, וענוש כרת. והקרום שבחלק התחתון הדק, אסור מדברי חכמים, ואין ענוש כרת].

(ב) קרום של עוקץ [=כפלי].

(ג) קרום של כליות. [ומבואר בסוגיה, שהקרום שעל גבי הכליה, אסור מהתורה, וענוש כרת. והקרום שתחת הכליה, אסור מדברי חכמים, ואין ענוש כרת].

< ושני מקומות, שהקרומים שבהם אסורים משום דם, ואם יחתכום וימלחום, יהיו מותרים :

(א) קרום של ביצי זכר.

(ב) קרום של מוח.

קרום הטחול האסור

הטחול עבה מלמעלה [במקום חיבורו לכרס ולחלב], ודק מלמטה, וקרום סובב את כולו.

רב יהודה בר אושעיא היה סבור, שדי בהסרת הקרום שבמקום העבה שלמעלה, הוא הנקרא קרום שעל החד. [וכן אמר רב הונא בר חייא בשמו של רבי ירמיה בר אבא בשמו של רב, שלא אסרה תורה אלא קרום שעל החד בלבד].

ולוי בריה דרב הונא בר חייא היה סבור, שיש להסיר את כל הקרום של הטחול, אף במקום הדק שלמטה. [וכן שנה רב המנונא, שהקרום שעל הטחול אסור [מדברי חכמים, אבל אין חייבים עליו כרת, ועל כרחך הכוונה לקרום שבמקום הדק, שכן הקרום שבמקום העבה הוא חלב הקרב האסור מהתורה]. ומאחר שכן מבואר בברייתא,

הודה רב הונא בר חייא לדין הזה].

ביעי חשילתא [ביצי זכר הדבוקות

בגופו במקצת ותלויות בכיס]

- י"א מאחר שאינם חוזרות ומתחברות להיות בריאות כבתחילה, הרי זה ניתוק גמור, כאבר שנתלש מהגוף, ולכן אסורות מדין אבר מן החי.

[ומה שאינן מסריחות כאבר תלוש אין זה משום שלא נתלשו אלא משום שהם בתוך הכיס ואין האויר שולט בהם].

- וי"א מתוך שאינן מסריחות מוכח שעדיין הן מחוברות לגוף וחיות ממנו ואינן כאבר שנתלש מן הגוף ולכן הן ניתרות באכילה בשחיטת הבהמה. [ומה שאינן חוזרות ומתחזקות כבתחילה כי הם כבר כחושות אבל לא ניתקו מחיותן לגמרי].

- ורבי יוחנן אמר לרב שמן בר אבא [שבא מבבל], ביעי חשילתא מותרים [כדעה שניה], אבל אתה, [רב שמן בר אבא, שאתה בבלי], לא תאכל מהם, משום "וְאֵל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אֱמֻנָּה", שאין לאדם לשנות ממנהג מקומו, [ואתה מבבל, ומנהג מקומך לאסור, משום שנחלקו רב אמי ורב אסי בדבר].

קרום ביעי דגדיא

כבר נתבאר, שקרום ביצי זכר אסור [בלא חיתוך ומליחה] משום דם, אולם כל זה כשגדל הזכר, ויש בביציו זרע, שאז כבר נבלע הדם בקרום הזה.

אבל בתחילתו, כל שלושים יום הראשונים מלידתו, בוודאי עוד אין בביציו זרע, ולא בלע דם, והוא מותר.

ולאחר שלושים יום יש לבדוק את הביצים. אם יש בהם כתמים אדומים, בידוע שיש בהם זרע, וכבר נבלע דם בקרום, והוא אסור [בלא חיתוך ומליחה] כביצי זכר גדול. ואם אין בהם כתמים אדומים, בידוע שעדיין אין בהם זרע, ולא נבלע דם בקרום, והוא מותר כביצי זכר קטן.

אומצא דאסמיק [חתיכת בשר רוויית דם]

א. לבשלה בקדרה [של מים] – אינה מותרת, אלא אם כן יחתכנה לחתיכות הרבה, וימלחנה במלח קודם הבישול.

ב. לצלותה בתוך התנור על ידי תלייתה בתוכו בשפוד – מותרת לצלותה אף כשהיא שלמה, [אחר מליחה מועטת], כי מאחר שתלויה בתנור, זב דמה ממנה לתוך התנור.

ג. לצלותה על גבי גחלים – לדעת רב אחא, מותרת אף לצלותה שלמה, כי הגחלים שואבים ממנה את דמה. ולדעת רבינא, אסורה, כי הגחלים מכווצים את הבשר, ואין הדם יוצא ממנו, אלא נצלה בתוכו.

< וכדין אומצא דאסמיק, כן דין ביצי זכר [שלמות], ודין מזרקאי [=ורידי הצואר].

- שאין לבשלים במים אלא אחר חתיכה

ומליחה.

- אבל מותר לצלותם שלמים על ידי תלייתם בתנור.

- ולעניין צלייתם שלמים על גחלים, רב אחא מתיר, ורבינא אוסר.

< ובכל התורה כולה, כשנחלקו רבינא ורב אחא, רבינא הוא המיקל, ורב אחא הוא המחמיר, והלכה כרבינא לקולא.

חוץ משלושת הדברים הנ"ל, [אומצא וביעי ומזרק], שבהם רב אחא הוא המיקל, ורבינא הוא המחמיר, והלכה כרב אחא לקולא.

רישא בכבשא

הרוצים להסיר שאר הראש של הבהמה, נותנים עליו מים, וטומנים אותו ברמץ.

א. כשמניח בית השחיטה כלפי מטה.

– בידוע שהדם זב דרכו לחוץ, והראש מותר באכילה.

ב. וכשמניח את הנחיריים כלפי מטה.

– ללשון ראשון, אם נועץ בהם דבר, שלא יסתמו, הדם זב דרכם והראש מותר. ואם אינו נועץ בהם דבר, שלא יסתמו, הראש אסור כי הדם נצרר בתוכו.

– וללשון שני, אף בלא שינעץ בהם דבר, שלא יסתמו, בידוע שהדם זב דרכם, והראש מותר.

ג. וכשמניח את הראש על צידו [=על הלחי].

– ללשון ראשון, בידוע שהדם נצרר בתוך הראש, ואינו יוצא, והראש אסור.

– וללשון שני, אם נועץ בו דבר, הדם זב לחוץ, והראש מותר. ואם אינו נועץ בו דבר, הראש אסור, כי הדם נצרר בתוכו.

שני גידים הם [בגיד הנשה]

א. הגיד הפנימי [מהצד הפנימי של הירך], הוא הגיד הארוך, שהוא סמוך לעצם, [ובברייתא הוא נקרא הגיד הסמוך לבשר, כי לאחר שהוא נמשך, הוא מתרחק מהעצם, ונכנס גם לתוך הבשר], הרי זה אסור מהתורה, והאוכלו לוקה.

ב. הגיד החיצון [שבסוף השופי לרחבו מהצד החיצון של הירך], הוא הגיד הקצר, שהוא סמוך לבשר, [ובברייתא הוא נקרא הגיד הסמוך לעצם, שהוא גלוי ואינו מובלע בבשר, כי כשהטבחים חותכים את הירך, הגיד הזה נראה, משום שראשו מחובר למעלה, ונפרש מתוך הבשר הנפרש כלפי מטה], הרי זה אסור מדברי חכמים, והאוכלו פטור.

טבח שנמצא חלב אחריו

דרך הטבחים לנקר את הבשר מהחלב, ועליהם סומכים, ואם אחר שניקר את הבשר נמצא בו חלב,

< לדעת רב פפא [שהלכה כמותו].

כשנמצא בבשר חלב בשיעור כשעורה – מעבירים את הטבח מאומנותו, שאינו נזהר בה כראוי. [וזהו דינו של רב יהודה].

וכשנמצא בבשר חלב בשיעור כזית – [אף] מלקים את הטבח, על שלא נזהר לנקר כראוי. [וזהו דינו של רבי יוחנן].

< ולדעת מר זוטרא.

אם נמצא בבשר במקום אחד חלב כשיעור כשעורה, או בכמה מקומות חלב המצטרף לשיעור כזית, מעבירים את הטבח מאומנותו.

נאמנות הטבח לנקר גיד הנשה

לדעת רבי מאיר – אין הטבחים נאמנים לומר שנטלו את גיד הנשה מהבהמה, כי טורח להם הדבר לחטט אחר הגיד, [שלדעתו יש לחטט אחר הגיד ושומנו, כפי שנתבאר בדף צ"ב].

ולדעת חכמים – הטבחים נאמנים על הדבר, [כי לדעת חכמים הם רבי יהודה, אין צריך לחטט אחר שומנו של הגיד ואין בדבר טורח].

< ללשון ראשון:

- מתחילה היו אומרים, שהלכה כרבי מאיר, שיש לחטט אחר שומנו של גיד, ולכן אמרו שאין הטבחים נאמנים, כי יש בדבר זה טורח.

- ולבסוף אמרו, שהלכה כרבי מאיר, שיש לחטט אחר שומנו של גיד, ולכן אמרו שאין הטבחים נאמנים, כי יש לחוש שהם ימשיכו כמנהגם עד עתה שלא לחטט אחר הגיד, כפי שהיו רגילים, כשאמרו שהלכה כרבי יהודה.

- ולבסוף, כשנשכח המנהג הראשון שלא

לחטט כדעת רבי יהודה, וחזרו הכל לחטט כפי ההלכה כדעת רבי מאיר, **שוב לא חששו שהטבחים לא ינקרו כדין, וחזרו לומר שהטבחים נאמנים.**

נאמנות הטבח לנקר את החלב

לדעת רבי מאיר – אין הטבחים נאמנים לומר שנטלו את החלב מהבהמה.

ולדעת חכמים – הטבחים נאמנים על הדבר.

דף צ"ד

קניית בשר מגוי במקום שכל הטבחים

[=שוחטים] **ישראלים כשרים**

כשיש באיזה מקום טבחים גוים, ששחיתתם נבלה, אסור לקנות בשר מגוים, שמא קנו אותו מהטבחים הגוים.

וכשכל הטבחים שבאותו מקום ישראלים, יש מקומות שמותר לקנות בשר מגוים, ואין לחוש שאותו בשר הוא טרפה שמכרו להם הטבחים הישראלים. ויש מקומות שאסור לקנות בשר מגוים, כי יש לחוש שאותו בשר הוא טרפה שמכרו להם הטבחים הישראלים:

א. במקום שמכריזים – קונים בשר אף מהגוים.

יש מקומות, שכשהטבחים מוצאים בהמה טרפה, אינם מוכרים אותה לגוים, אלא לאחר הכרזה, המגלה לכל שהיום נמכרה טרפה לגוים, [להלן יתבאר בעזה"י כיצד מכריזים זאת], ולפיכך, **בכל יום שלא היתה הכרזה כזו, אין לחוש שיש ביד הגוים בשר טרפות, ומותר לקנות מהם בשר, שהרי כל הבשר שנמכר היום כשר הוא.**

ב. במקום שאין מכריזים – אין לקנות בשר מגוים.

יש מקומות, שכשהטבחים מוצאים בהמה טרפה, מוכרים אותם לגוים בלא הכרזה, המגלה לכל שהיום נמכרה טרפה לגוים, ולפיכך, בכל יום יש לחוש שמא נמכר לגוים בשר טרפה, בלא שיוודע הדבר, ולכן אסור לקנות מהם בשר, שמא בשר טרפה הוא, שמכרו להם הטבחים.

מסירת ירך בהמה לגוי

א. אסור לשלוח לגוי חתיכה של ירך, בלא לנקר ממנה את הגיד תחילה.

- במקום שישראל קונים בשר מהגוי, [משום שמכריזים], דין זה מובן בפשטות, שכן מאחר שישראל קונים בשר מהגוי, יש לתקן שלא יהיה ביד הגוי בשר, שעלולה לצאת ממנו תקלה לישראל כשיקנה אותו מהגוי. ומאחר שבירך חתוכה, לא ניכר אם ניקרו ממנה את הגיד, יש לחוש שאם ימסרנה לגוי בעוד הגיד בתוכה, יקנה אותה ישראל מן הגוי, ויאכלנה בלא לנקר ממנה את הגיד.

- וללשון ראשון, כן טעם דין זה, אף במקום שאין קונים בשר מהגוי, [משום שאין מכריזים], שכן גם באותם מקומות, יש אופנים שבהם ניתן לקנות בשר מהגוי, כגון כשישראל ראה את הגוי מקבל את הבשר מישראל, [וראה שאותה בהמה כשרה היתה], ששוב אין לו לחוש שמא בשר טרפה היא, וקונה את הבשר מהגוי, ומאחר שבאופן הזה, יש לחוש שתצא תקלה, כשתנתן לגוי, הירך שהגיד בתוכה, שמא יקנה אותה ישראל מהגוי בלא לדעת שלא ניקרו את הגיד, לפיכך תקנו חכמים, שלעולם לא תנתן ירך חתוכה לגוי כשהגיד בתוכה.

- וללשון שני, במקום שאין קונים בשר מהגוי, אין לחוש כלל שתצא תקלה לישראל, מכך שיהיה ביד הגוי חתיכת ירך שגיד הנשה בתוכה, כי לעולם לא תחזור ליד ישראל, ולא יטעה לאוכלה בלא לנקר הגיד ממנה. והטעם שאסרו למכור לגוי חתיכת ירך שלא ניקרו ממנה את הגיד, הוא משום גנבת דעתו של הגוי, שכשהגוי מקבל מישראל חתיכת ירך, הוא סבור שכבר טרח בה ישראל להכינה לעצמו, וניקר ממנה הגיד, שהרי חתכה כבר, ויאמר הגוי, הרי ישראל זה מכבד אותי, לתת לי מה שטרח בו, וכשאינ הדבר אמת, יש בכך גנבת דעת, ואסור לגנוב דעתו. [כמאמר שמואל, שאסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של עובד כוכבים].

ב. אבל מותר לשלוח לגוי ירך שלמה שגיד הנשה בתוכה.

< לדברי האומרים, שהסיבה שאסור לשלוח לגוי חתיכת ירך, שמא תצא מכך תקלה לישראל, כשיקנה אותה מהגוי, ולא ידע שהגיד בתוכה.

דווקא בחתיכת ירך יש לחוש לכך, אבל בירך שלמה אין לחוש, שמא יקנה אותה ישראל מהגוי, ויאכלנה בלא לנקר את הגיד מתוכה, כי מאחר שהירך שלמה, ניכר לכל שלא ניקרו את הגיד ממנה, ולא יטעה הישראל לומר שנקרו את הגיד.

ואין לחוש שמא הגוי שיקבל ירך שלמה, יחתוך אותה, וימכרנה לישראל חתוכה,

ומאחר שתחתך, שוב אין ניכר אם ניקרו ממנה את הגיד או לא, ויטעה הישראל לומר שכבר ניקרו ממנה את הגיד. כי כשהגוי חותך את הירך, אינו חותך כחיתוך הטבחים הישראלים, ומתוך כך ידע הקונה, שהגוי חתך אותה, וידע שיש לו לחוש שמא לא ניקרו ממנה את הגיד.

< ולדברי האומרים, שהסיבה שאסור לשלוח לגוי חתיכת ירך, משום גניבת דעתו, שסבור הגוי שמקבל דבר שטרח בו הישראל לנקר את הגיד, ובאמת לא טרח בו.

דווקא בחתיכת ירך הדין כן, אבל כשמקבל הגוי ירך שלמה, אינו טועה לומר שטרח בה ישראל לנקר את הגיד, ואין כאן גניבת דעת כשיקבל דבר שבאמת לא טרח בו ישראל לנקר את הגיד ממנו.

האם יש ללמוד ממעשה שארע עם שמואל שלדעת שמואל אסור לגנוב דעת הגוי

שמואל עבר את הנהר בספינה [=מעבורת], ואמר לשמשו לשלם לבעל המעבורת הגוי, את שכרו, וכששמע שמואל במה שילם השמש את שכרו של בעל המעבורת, כעס עליו שמואל:

< לדברי אביי, השכר שהשמש נתן לבעל המעבורת היה תרנגולת טרפה.

- ולכאורה, הסיבה ששמואל כעס עליו, כי נתן תרנגולת טרפה בחזקת שחוטה, ונמצא שגנב את דעתו של בעל המעבורת, שהיה סבור שקיבל תרנגולת שחוטה ולא קיבל אלא טרפה, ומכאן, שלדעת שמואל אסור לגנוב דעתו של גוי.

- אולם ניתן לומר, שהסיבה ששמואל כעס, היא, על כך שהשמש החזיק ברשותו תרנגולת טרפה, שאין לאדם להחזיק ברשותו דבר איסור, [שמא ישל בו]. ואם כן, לא כעס על כך שגנב דעתו של הגוי.

< ולדברי רבא, השכר שהשמש נתן לבעל המעבורת היה יין מזוג.

- ולכאורה, הסיבה ששמואל כעס עליו, כי נתן יין מזוג בחזקת יין חי, ונמצא שגנב את דעתו של בעל המעבורת, שהיה סבור שקיבל יין חי ולא קיבל אלא מזוג, ומכאן, שלדעת שמואל אסור לגנוב דעתו של גוי.

- אולם ניתן לומר, שהסיבה ששמואל כעס, היא, על כך שהשמש עבר על דברי שמואל, ששמואל אמר לו לתת לבעל המעבורת אנפקא, והוא לא עשה כן, אלא נתן לו יין מזוג. ואם כן, לא כעס על כך שגנב דעתו של הגוי.

דברים שאסור רבי מאיר משום גניבת דעת

אסור לאדם להטעות את חברו, שיהיה חברו סבור שכוונתו לכבדו, כשבאמת אינו מתכוון לכבדו.

ולכן אסור לאדם לומר לחברו, בא אכול עימי, כשאינו מתכוון להאכילו, ואומר זאת רק מפני שיודע שחברו לא יבוא לאכול עמו.

וכן אסור לאדם לתת לפני אורחו תקרובת מרובה, כשאינו מתכוון לכך שיאכל את כל התקרובת, ומניח לפניו רק מפני שיודע שחברו לא יאכל כל כך.

וכן אסור לאדם לומר לחברו, פותח אני חביות יין אלו לכבודך, כשבאמת אינו פותח אותם לכבודו, אלא מפני שכבר הגיע הזמן לפותחם, [כגון שרוצה למכור היין שבהם בחנות]. [וי"א שאם היה פותח אותם לכבודו אף בלא שהגיע זמנם, רשאי לומר לו שפותח לכבודו, אף שעתה הגיע זמנם].

וכן לא יאמר אדם לחברו, סוך משמן שבפכי, כשאין בפך שמן, ואינו אומר זאת, אלא מפני שיודע שחברו שלא יסוך.

וכל הדברים הללו אסורים כשכוונתו לגנוב דעת חברו שיהיה סבור שמכבדו ובאמת אינו רוצה לכבדו.

אבל כשעושה כל זאת בשביל כבודו של חברו, שיראו הבריות כמה חביב חברו עליו, הרי זה מותר.

-

לא ילך אדם לבית האבל, ובידו כלי חסר הנראה כמלא, או כלי מלא מים הנראה ככלי מלא יין, כדי להראות שמביא דורון מרובה, מפני שגונב דעתו.

אולם כשיש שם רבים, ועושה כן כדי שיראה לכל שהוא מחשיב את האבל, ומכבדו בכך, מותר [דגדול כבוד הבריות].

-

< משני טעמים לא ימכור אדם לחבירו, סנדל העשוי מעור של בהמה או חיה שמתה מעצמה, בחזקת שנעשה הסנדל מעור בהמה או חיה שנשחטה מתוך בריאות.

א. מפני שמתעהו. שכן בהמה שמתה מאליה, אין עורה חזק כשל בריאה שחוטה.

ב. מפני הסכנה. שמא מחמת נשיכת נחש מתה, והארס נבלע בעור.

< ולא ישלח אדם לחבירו חבית של יין, ושמן

צף על פיה, כי כשהמקבל רואה את השמן, סבורחבית של שמן היא, וסומך עליה להזמין אורחים.

ומעשה באחד, ששיגר לחבירו חבית של יין, ושמן צף על פיה, והלך המקבל וזימן עליה אורחים, ונכנסו, מצאה שהיא של יין, וחנק את עצמו, [שלא היה לו מה להאכילם ובוש מהם].

< ואין האורחים רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית.

ומעשה באחד שזמן שלושה אורחים בשני בצורת, ולא היה לו להניח לפניהם אלא מזון בשיעור כשלוש ביצים. בא בנו של בעל הבית, נטל אחד מהן חלקו ונתנו לו, וכן שני, וכן שלישי. בא אביו של תינוק, מצאו שאוחז אחת בפיו ושתיים בידו, חבטו בקרקע, ומת. כיון שראתה אמו, עלתה לגג, ונפלה ומתה. אף הוא, עלה לגג, ונפל ומת.

אמר רבי אליעזר בן יעקב, על דבר זה נהרגו שלוש נפשות מישראל.

מסירת ירך בהמה לישראל

[דין ראשון בברייתא]

אסור לשלוח לישראל חתיכה של ירך, בלא לנקר ממנה את הגיד תחילה, שמא יהיה סבור שכבר ניקרו את הגיד ויאכל בלא לנקר.

אבל מותר לשלוח לישראל ירך שלמה שגיד הנשה בתוכה, כי מאחר שהירך שלמה, ניכר לכל שלא ניקרו את הגיד ממנה, ולא יטעה הישראל לומר שנקרו את הגיד.

עוד שלושה דינים שבברייתא

[דין שני בברייתא] **< אפילו חתיכה של ירך, שאין ניכר בה אם ניקרו ממנה את הגיד, מותר לשלוח לגוי, ואין לחוש שישראל יקנה ממנו ויאכל בלא לנקר.**

- **ולכאורה, דין זה אמור דווקא במקום שישראל אינם קונים בשר מהגוי**, [כי אין מכריזים], שכן מאחר שישראל אינם קונים בשר מהגוי, אין לחוש שיבוא הבשר הזה ליד ישראל, ויכשל לאכול את הגיד שבו. אבל במקום שישראל קונים בשר מהגוי, אין לשלוח לו חתיכת ירך, כי יש לחוש שיקנו ממנו ישראל את החתיכה, שלא ניכר בה שאינה מנוקרת, ונמצא ישראל נכשל באכילת גיד הנשה. [וזה ביאור הברייתא לדברי אביי ורב אשי].

- **אולם רבא ביאר, שדין זה אמור אף במקום שישראל קונים בשר מהגוי, וביום שמכריזים בלבד, שכן הסיבה שבמקום זה קונים בשר מגוי, כי אין מוכרים לגוי בשר טרפה, אלא אם כן מכריזים על כך תחילה, שידעו הכל שביום זה אין לקנות בשר מהגוי, ואם כן, ביום שמכריזים שנמכרה טרפה לגוי, אין קונים מהם בשר, ורק ביום זה נאמר בברייתא שמותר לשלוח לגוי חתיכת ירך שאינה מנוקרת, כי ביום כזה אין לחוש שישראל יקנה ממנו את הירך. אבל בשאר ימים, אין שולחים לגוי חתיכת ירך שאינה מנוקרת, שמא יקנה ממנו ישראל.**

[דין שלישי בברייתא] **< אסור למכור לגוי נבלות וטרפות בלא להודיעו שהם נבלות וטרפות.** ושני טעמים לדבר:

א. מפני שמתעהו כלומר גונב דעתו.

ב. שמא יחזור וימכרנה לישראל, שיהיה סבור הישראל האחרון, מאחר שלקחה הגוי מישראל, כשרה היא, ועל ידי זה יאכל הישראל האחרון נבלות וטרפות.

- **לכאורה הטעם השני אמור רק במקום שישראל קונים בשר מהגוי, אבל במקום שאין קונים ממנו, אין לחוש לכך שישראל יקנה מהגוי את הטרפה, ואין לאסור את המכירה מהטעם הזה. ואף שגם במקום שקונים בשר מהגוי הטעם לכך הוא שביום שמוכרים לגוי טרפה מכריזים על כך ואם כן ימכרו ויכריזו דין הברייתא אמור ביום כזה שמחמת אונס אי אפשר להכריז ומאחר שהכל קונים בשר מהגוי ואי אפשר להכריז ולגלות שהיום לא יקנו ממנו לא ימכרו לו נבלות וטרפות. [וזה ביאור הברייתא לדברי אביי ורבא].**

- **אולם רב אשי ביאר, שטעם זה אמור אף במקום שישראל אינם קונים בשר מגוי, כי גם במקום זה, פעמים שישראל קונים בשר מגוי, והוא, כשישראל ראה את מכירת הבשר לגוי, ולא שמע מהטבח שהוא מוכר לגוי טרפה, שאז הוא סבור ודאי כשרה היא, והולך וקונה מהגוי. ומפני החשש הזה, שמא יראה ישראל את הגוי קונה מהמוכר, וילך ויקנה ממנו, אסור למכור לגוי נבלות וטרפות.**

[דין רביעי בברייתא] **< אסור לישראל לשלוח כסף ביד גוי, שיקנה בו בשר עבור המשלח.** ושני טעמים לדבר:

א. מפני האנסים. שמא גוי זה אמס הוא ויעכב הכסף בידו ולא יתנונו לטבח ונמצא הטבח נפסד מחמת על ידי זה ששלח אליו את הגוי.

ב. שמא הטבח ימכור לגוי נבלות וטרפות, כי אינו יודע שקונה עבור ישראל, ועל ידי זה יאכל

הישראל האחרון נבלות וטרפות.

- ולכאורה, הטעם השני אמור דווקא במקום שישראל אינם קונים בשר מהגוי, כי אין מכריזים בשעה שמוכרים בשר טרפה לגוי, ולכן יש לחוש שימכר בשר טרפה לגוי בלא שיתפרסם הדבר. אבל במקום שישראל קונים בשר מהגוי, כי כשמוכרים לו טרפה, מפרסמים את הדבר, אין לחוש לכך שימכרו לשליח טרפה, שהרי לא נתפרסם שמכרו היום לגוי טרפה. [וזה ביאור הברייתא לדברי אביי ורב אשי].

- אולם רבא ביאר, שטעם זה אמור אף במקום שישראל קונים בשר מהגוי, וביום שמכריזים בלבד, שכן ביום שמכריזים שנמכרה טרפה לגוי, מוכרים לגויים טרפות, ויש לחוש שיתנו לשליח הגוי בשר טרפה.

ההכרזה על מכירת טרפות לגויים

כבר נתבאר, שיש מקומות שהטבחים מכריזים על כך, שהיום נמכרות טרפות לגויים, [ויזהרו היום שלא לקנות מהם בשר].

ואין ההכרזה, "יש בידינו טרפות להימכר לגויים", כי כשישמעו הגויים הכרזה כזו, לא ירצו לקנות, מאחר שגנאי להם לקנות מה שאין אנו רוצים לאכול.

אלא ההכרזה היא, "יש בידינו בשר לגויים בני החיל", שהגויים סבורים שמוכרים להם בשר טוב, וישראלים יבינו שנמכר בשר הראוי רק לגויים, שהוא נבלות וטרפות. ואין בהכרזה זו משום גנבת דעת הגויים, [כדעת רבא להלן], כי אין אומרים להם בפירוש, "יש בידינו בשר שחווטה לגויים", אלא "יש בידינו בשר לגויים", והם שלא בררו מה כוונת ההכרזה, הטעו את דעת עצמם, ולא המכריזים הטעו אותם.

גנבת דעת כשהנהנה הטעה את עצמו

מר זוטרא בריה דרב נחמן היה הולך מממקום הנקרא סיכרא למקום הנקרא בי מחוזא, ורבא ורב ספרא יצאו מהמקום הנקרא בי מחוזא למקום הנקרא סיכרא, ונפגשו בדרך.

מר זוטרא היה סבור שיצאו לקראתו לכבודו ואמר להם – למה טרחתם לבוא לכבודי עד כאן.

ענה לו רב ספרא – באמת לא לכבודו יצאנו אלא לעשות עסקינו אמנם אם היינו יודעים שכבודו בא היינו יוצאים לקראתו אף יותר.

ואף שבתשובה זו חלשה דעתו של מר זוטרא, כשהבין שלא לקראתו יצאו, הסיבה שרב ספרא ענה כך, כי היה סבור, שמאחר שמר זוטרא הבין שיצאו לקראתו, יש בכך משום גנבת דעתו, אם לא יאמרו לו את האמת.

אולם לדעת רבא, אין בכך משום גנבת דעת, כי לא הם אמרו לו שיצאו לקראתו, אלא הוא טעה כך מעצמו, ומאחר שלא הם הטעו אותו, אין כאן גנבת דעת, ולא היו צריכים לגלות לו, שלא לקראתו יצאו.

דף צ"ה

עובדא דתרי טבחי

שני טבחים היו שונאים זה את זה. ואמר אחד לחבירו – אם היית שלם עמי, הייתי מאכיל אותך משור מפוטם ששחטתי אתמול.

ענה לו חברו – באמת אכלתי מהחלק המעולה שבו, שכן הגוי שקנה אותו ממך למוכרו בשוק, נתן לי.

אמר לו הראשון – שנים מעולים שחטתי אתמול, וזה שמכרתי לגוי היה טרפה.

< ללשון ראשון :

רבי היה סבור, שדבריו האחרונים של הטבח אמת היו, שבאמת מכר בשר טרפה לגוי, ועל ידי כך האכיל את חברו טרפה.

ומכל מקום אמר, וכי בשביל ששוטה זה עשה שלא כהוגן, שמכר טרפה לגוי למוכרה בשוק, אנו נחוש לכך, שתמיד יארע כן, שימכר בשר טרפה לגויים למוכרו בשוק.

אלא ודאי אין לחוש לכך, וכשרוב הטבחים השוחטים הם ישראל, כל בשר הנמצא בשוק למכירה, אפילו ביד גוי, מותר, כי ודאי קנאו מהטבחים הישראלים, ובשר כשר הוא.

< וללשון שני :

רבי היה סבור, שדבריו האחרונים של הטבח שקר הם, שלא אמר שהיה הבשר הנמכר לגוי טרפה, אלא לצער את חברו שיהיה סבור שאכל טרפה.

אבל אם היה מקום לחוש שדבריו אמת, היה לנו לאסור באותו יום את הבשר שביד כל הגויים, שמא בשר טרפה הוא.

ומכל מקום, רק כשידוע שנמכר בשר טרפה לגויים, יש לחוש לכך, אבל כל זמן שלא נודע הדבר, אין לחוש שישראל מכר בשר טרפה לגויים, וכשרוב הטבחים השוחטים הם ישראל, כל בשר הנמצא בשוק למכירה, אפילו ביד גוי, מותר, כי ודאי קנאו מהטבחים

בשר שנתעלם מן העין

לדעת רב, בשר, כיון שנתעלם מן העין [שהיה שעה אחת שלא ראהו, ואפילו היה מונח על שלחנו], **אסור**, [שמא עורבים נטלוהו, ושמנו תחתיו נבלה].

אולם, כשהיה בשר כשר ביד הגוי, והיה משתמר בידו, משעה שקנה אותו מישראל, ועד שבא למוכרו לישראל, באופן שאין לחוש לכך שעורבים החליפוהו, מודה רב, ששוב אין לחוש לכך שאינו הבשר הראשון, אף על פי שלא ראה אותו ישראל, ואין זה בשר שנתעלם מן העין. [שאם לא תחלק כן, יקשה על דברי רב משתי ברייתות].

מצא בשר בעיר שישראל וגוים דרים בה

א. כשמצא בשר חי.

אין להסתפק אלא אם נשחט כראוי, או שהוא טרפה או נבלה, ולפיכך, **אם רוב השוחטים ישראלים**, הרי זה בחזקת **כשר**, **ואם רוב הטבחים גויים**, הרי זה בחזקת **נבלה**.

ב. כשמצא בשר מבושל.

יש להסתפק גם שמא בשלו הקונה, ולפיכך, **אם רוב אוכלי בשר שבעיר גויים הם**, הבשר **אסור**, [מחשש בישולי גוים], **ורק אם רוב אוכלי בשר שבעיר ישראלים**, וגם **רוב טבחים ישראלים**, הבשר **מותר**.

[ולדברי רב, אין הבשר מותר כשנמצא מונח, כי יש לאוסרו משום שנתעלם מן העין, ורק כשראה אותו נופל מיד אדם שאינו יודע מי הוא, והלך והגביהו, בלא שנעלם ממנו משעת נפילה עד שעת הגבהה, הרי זה מותר].

בשר הנמצא בערי ישראל

א. נמצאו אברים אברים.

הרי הם **בחזקת נבלות**, שכן הרגילות לחתוך נבלות לאברים ולהשליכם.

ב. נמצאו חתיכות.

לדעת רב – ודאי **בחזקת היתר היו**, ואינם נבלות [לטמא], שכן נבלות אין חותכים לחתיכות, **ומכל מקום אסורות באכילה, משום שנתעלמו מן העין**, [אבל האוכלם אינו לוקה].

ולדעת לוי – **בחזקת היתר גמור הן**, ומותרות אף באכילה.

האם יש ללמוד ממעשה שארע עם רב שלדעת רב בשר שנתעלם מן העין אסור באכילה

רב היה יושב במעבורת של נהר הקרוי אישתטית, וראה **אדם מדיח ראש בהמה במי הנהר**.

נפל הראש מידו של אותו אדם למים, והביא סל להרימו מן המים, **ועלו בסל שני ראשי בהמה**.

אמר על כך רב, וכי רגילות היא, שהמאבד דבר אחד, מוצא שנים תחת הראשון, הלא ודאי השני אינו מה שאיבד, ואם כן **יש לחוש שאין כאן אפילו אחד ממה שאיבד, ואלו אחרים הם, ואסורים**, שמא ראשי נבלות הם.

וכששאלו רב כהנא ורב אסי את רב, מדוע החליט שהנמצאים הם של איסור ולא של היתר, ענה להם, **משום שראשים של איסור מצויים יותר**.

- **לכאורה יש להוכיח מכאן, שלדברי רב, כל בשר שנתעלם מן העין אסור באכילה**.

- **אולם יש לדחות זאת, כי יתכן שרק בשר הנמצא באותו מקום אסור רב**, שהיה אותו מקום נמל של גוים, ובו שכיחים יותר מאכלות אסורים, אבל במקום שרוב הטבחים ישראלים, ורוב הבשר כשר, אין לאסור בשר שנתעלם מן העין, כי אפילו אין זה הראשון, מן הסתם כשר הוא.

כיצד אכל רב בשר

[ולא נאסר לו משום שנעלם מן העין]

א. כשנאכל מיד אחר שחיטתו, בלא שנעלם מן העין בין שחיטה לאכילה.

ב. כשאחר השחיטה נצרר ונחתם, שאז אין לחוש לכך שנתחלף.

ג. כשיש לו סימן בבשר, כגון באופן חיתוכו, שאז אין לחוש שנתחלף, [כגון באופן שרבה בר הונא, היה חותך את הבשר שלו, שיהיה לכל חתיכה שלוש קרנות, והוא היה עושה זאת לסימן, שלא יגנבו מהחתיכה אנשי ביתו].

רב הציל את בשר הסעודה של רב חנן חתניה רב היה מהלך לבית רב חנן חתנו, וכשהגיע לנהר שהיה צריך לעברו, ראה את המעבורת באה לקראתו, אמר, **סימן הוא שיהיה יום טוב**.

כשהגיע לבית חתנו, עמד בשער, **הציץ דרך סדק שבדלת, וראה בהמות שחוטות תלויות [להכינם לסעודה]**.

דפק בדלת, ויצאו הכל לקבל פניו, ואף הטבחים יצאו, ולא השגיחו על הבהמות, ורק רב לא העלים עיניו מהם.

אמר להם, אם היה הדבר תלוי בשמירתכם, הייתם מאכילים את בני הבית איסור, על ידי שהעלמתם עיניכם מן הבשר, [ועל ידו נשמר הבשר].

ומכל מקום רב לא אכל מאותו בשר

< **ואין הסיבה לכך משום שנעלם מן העין של הטבחים.**

- שהרי מעיניו של רב לא נעלם.

< **ואין הסיבה לכך משום שעבר על הכתוב "לא תִּנְחָשׁוּ"**, כשאמר, שיהיה לו יום טוב, כשראה את המעבורת לקראתו, והתענה על כך.

- כי לדעת רב, לא אסרה תורה אלא נחש כזה, שהמנחש סומך עליו ממש, להחליט מעשיו, כמו שניחש אליעזר עבד אברהם, [שאמר אם תשקני אדבר בה, ואם לאו לא אדבר בה], וכמו שניחש יונתן בן שאול, [אם יאמרו אלינו עלו ועלינו].

< **אלא הסיבה שרב לא אכל מאותה סעודה, כי לא היתה סעודת מצווה, אלא סעודת הרשות,** [שהשיאו בת תלמיד חכם לעם הארץ], **ורב לא היה נהנה מסעודת הרשות.**

ניחושי רב ושמואל ורבי יוחנן

רב בדיק במברא [=מעבורת] – כשרב היה רוצה ללכת לדרכו אם היה מוצא מעבורת מזומנת היה לו הדבר לסימן שדרכו צלחה והיה הולך ואם בקושי היה מוצא מעבורת לא היה הולך.

ושמואל בדיק בספרא – כשמואל היה רוצה לדעת אם לעשות דבר או לא היה פותח ספר והיה עושה על פי הפסוק שהיה נקרא לו ראשון.

רבי יוחנן בדיק בינוקא – כשרבי יוחנן היה רוצה לדעת אם לעשות דבר או לא, היה אומר לתינוק לומר לו פסוק שלמד באותו יום, [פסוק לי פסוקך], והיה עושה על פי משמעות הפסוק.

כתיבת דברי רבי יוחנן לבבל

כל השנים שרב היה חי בבבל, כשרבי יוחנן היה כותב אגרת שאלה או תשובה לרב לבבל, היה פותח בה **לקדם רבינו שבבבל**.

וכשמת רב והיה שולח אגרות לשמואל, היה כותב בהם **לקדם חברינו שבבבל**.

אמר שמואל לעצמו וכי אין דבר שבו אני בקי יותר מרבי יוחנן שיכיר בכך שאני גדול ממני ואהיה רבו.

< **שלח שמואל לרבי יוחנן עיבורי ששים שנה** להראות לו חכמתו.

- **ואמר על כך רבי יוחנן, אין זו חכמה גדולה** אלא חשבון בעלמא.

< **חזר שמואל ושלח לרבי יוחנן שלושה עשר גמלים טעונים בספקות של טרפות** [י"מ כל מיני ספק טרפות, וי"מ אותם ספקי עופות טמאים שמבוארים בפרק אלו טריפות].

- **וכשראה זאת רבי יוחנן, אמר, יש לי רב בבבל,** אלך ואראנו.

וקודם שיצא לדרך, אמר לתינוק של בית רבן, פסוק לי פסוקיך, ואמר לו את הפסוק, **"ושמואל מת"**.

והבין מכך רבי יוחנן, ששמואל מת. ואף שבאמת לא מת שמואל באותו זמן, גלגלו מן השמים פסוק זה בפי התינוק, כי לא רצו שיטרח רבי יוחנן ללכת לבבל.

בית תינוק ואשה ... יש סימן

רבי שמעון בן אלעזר אומר: [בנה] בית, [או נולד לו בן] תינוק, [או נשא] אשה, אף על פי שאין נחש, [שאסור לנחש ולסמוך על הנחש], יש סימן, [שאם יצליח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית או שנולד התינוק או שנשא אשה, סימן הוא שהולך ומצליח, ואם לא, אל ירגיל לצאת יותר מדאי, שיש לחוש שלא יצליח].

ואמר רבי אלעזר, שהסימן להצלחה או לאי הצלחה הוא כשתהא חזקה של שלוש פעמים בדבר [הצלחה או לא הצליח], שנאמר **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶתִּי שְׁפָלְתָם יוֹסֵף אֵינְנוּ [הרי אחד] וְשָׁמְעוּן אֵינְנוּ [הרי שנים] וְאֶת בְּנֵימָן תִּקְחוּ [הרי שלושה. מיד] עָלַי הָיוּ כְּלָנָה [מעתה אין לך צרה שאינה עוברת עליך]"**.

בשר הנתון בחרוזים [=בחבל] **ונתעלם מן העין**

מבואר בסוגיה, **שמודה רב**, בבשר הנתון בחרוזים, שאם נתעלם מן העין, הוא מותר, ואין לחוש לכך שעוברים החליפו את מה שנתן, והביאו אחר תחתיו.

ללשון ראשון – רב הונא שאל זאת מרב, ורב ענה לו, שכשהבשר בחרוזים הרי זה סימן.

[לפירוש ראשון, כך ענה רב: אל תהי שוטה לשאול שאלה זו של דין בשר הנתון בחרוזים, כי בוודאי זה נחשב לסימן. ולפירוש שני, כך ענה רב: אל תהי שוטה לשאול שאלות שאינם שאלה, כי דבר פשוט הוא שבשר הנתון בחרוזים נחשב לסימן].

וללשון שני – דין זה אמרו רב הונא בשם רב,

ולא מחמת שאלה אמרו רב.

בשר שנתעלם מן העין בערב יום הכיפורים

רב נחמן מנהרדעא נזדמן להיות עם רב כהנא, במקום הנקרא פום נהרא בערב יום הכיפורים. באו עורבים והשליכו כבדים וכליות של בשר.

אמר רב כהנא לרב נחמן, קח ואכול, כי מאחר שביום זה רוב השוחטים הם ישראלים השוחטים לסעודות היום, שמצווה להרבות בו בסעודה, [ורוב הבהמות כשרות ואינן טרפות], ודאי מן הרוב הגיע בשר זה, והוא **כשר למאכל**.

הכרת בשר על פי טביעות העין או סימנים

מבואר בסוגיה, שאף לדעת האוסרים בשר שנתעלם מן העין, אם נעלם הבשר, ויש לבעליו בו סימנים, או טביעות העין, ניתן לסמוך על כך, ושוב אין לחוש שהבשר הוחלף, והרי זה **מותר**.

ולכן כשאבד לרב חייה בר אבין כרכשא בין החביות, ולאחר מכן מצא ביניהם כרכשא, ולא ידע אם הוא מותר לו, או נאסר [משום שנתעלם מן העין, כדעת רב האוסר בשר שנתעלם מן העין], אמר לו רב הונא, שאם יש לו בו סימנים, או טביעות עין, שזה מה שאבד, הרי זה מותר. [ומאחר שהיה לו בו טביעות עין שהוא שלו הותר לו].

וכן כשאבד לרב חנינא חוזאה גב של בשר, ולאחר מכן מצא גב של בשר, ולא ידע אם הוא מותר לו, או נאסר, אמר לו רב נחמן, שאם יש לו בו סימנים, או טביעות עין, שזה מה שאבד, הרי זה מותר. [ומאחר שהיה לו בו טביעות עין שהוא שלו הותר לו].

הכרת תכלת על פי טביעות העין או סימנים

מבואר בסוגיה, שאף שאם אבדה פקעת הצבועה בתכלת [שהיא כשרה לציצית] ולאחר מכן נמצאה פקעת דומה, ויש לבעליה בה סימנים, או טביעות העין, ניתן לסמוך על כך, שזה מה שאבד, ואין לחוש שהנמצא אינו תכלת אלא קלא אילן [שהוא פסול לציצית], ולכן הנמצא זה **כשר לציצית**.

ולכן כשאבד לרב נתן בר אביי פקעת של תכלת, ולאחר מכן נמצאה פקעת דומה, אמר לו רב חסדא, שאם יש לו בו סימנים, או טביעות עין, שזה מה שאבד, הרי זה כשר לציצית. [ומאחר שהיה לו בו טביעות עין שהוא שלו, הוכשר לציצית].

השבת אבדה בסימנים או בטביעות עין

א. על פי סימנים – מי שמצא אבדה, ובא אחר ונתן בה סימנים, על המוצא להשיבה לנותן הסימנים, בין נותן הסימנים הוא תלמיד חכם, ובין אם הוא עם הארץ, כי מאחר שנותן בה סימנים, ודאי שלו היא.

ב. על פי טביעות העין – מי שמצא אבדה, ובא אחר ואמר שמכירה בטביעות העין שהיא שלו, אם האומר שמכיר בטביעות העין הוא תלמיד חכם, על המוצא להשיבה לו, כי בוודאי אינו משקר, ומאחר שאומר שמכירה שהיא שלו, עליו להשיב לו. אבל אם האומר כן הוא עם הארץ, אין למוצא להשיבה לו, כי יש לחוש שהתובע משקר, במה שאומר שמכיר את האבד שהיא שלו.